

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Patricie Brousilová

Názory občanů České republiky na daňovou progresivitu na základě pravolevého kontinua

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Ing. Inna Čábelková, Ph.D.

Obor: Studium humanitní vzdělanosti

Praha 2020

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 10.1.2020

Podpis:

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucí Ing. Inně Čábelkové, Ph.D. za odborné vedení práce a podnětné připomínky.

Abstrakt:

Tato bakalářská práce se zabývá tématem názorů občanů České republiky na daňovou progresivitu na základě pravolevého kontinua. V teoretické části se věnuji terminologii související s daňovou problematikou, do níž jsem zahrnula definici daně, funkce daní a jejich klasifikaci. Nedílnou součástí teoretické části je i způsob, jakým daně ovlivňují ekonomiku a politická argumentace vztahující se k daňové teorie. Empirická část zahrnuje ověření hypotézy, zda názory občanů České republiky na daňovou progresivitu souvisí s jejich sebeurčením na škále levice-pravice, kdy občané příklánějící se k pravici nejsou ochotni při vyšších příjmech odvádět vyšší procento daně. Na základě provedené analýzy dat došlo k prokázání souvislosti.

Klíčová slova: daně, daňová progresivita, pravolevé kontium

Abstract:

This bachelor thesis is devoted to the opinions of the citizens of the Czech republic on tax progressivity based on the left-right continuum. The theoretical part is dedicated to the terminology regarding the tax system, which consists of the tax definition, the function of the tax and its classification. One of the main parts of the theoretical section is the way in which taxes influence the economy and political argumentation in the relation to the tax systems. The empirical part includes hypothesis testing, whether the opinions of the citizens of the Czech republic on tax progressivity are based on self-determination on the left-right continuum. The citizens oriented more to the right side of the scale are not willing to pay higher taxes when they have higher income. The relationship between the opinions of the citizens of the Czech republic on tax progressivity and self-determination on the left-right continuum was confirmed in the data analysis.

Key words: taxes, tax progressivity, left-right continuum

Obsah

ÚVOD.....	8
1 Daňová teorie – definice, funkce a klasifikace.....	10
1.1 Definice daně	10
1.2 Funkce daní	11
1.3 Klasifikace daní.....	12
1.4 Klasifikace daní dle způsobu jejich úhrady	14
1.5 Klasifikace daní dle stupně jejich progresivity.....	14
1.6 Politické argumenty vztahující se k daňové progresivitě.....	15
1.7 Jak daně ovlivňují ekonomiku	16
1.8 Daňová progresivita ve světě	17
1.9 Daně a efektivnost.....	18
2 Daňový systém v České republice.....	19
2.1 Rovná daň.....	20
2.1.1 Argumenty pro a proti rovné dani.....	21
2.2 Vývoj daní na území dnešní České republiky.....	21
2.2.1 Daňový systém od 10.stol. do roku 1918.....	21
2.2.2 Daňový systém v letech 1918 – 1945	23
2.2.3 Daňový systém v letech 1945 – 1992	24
3 Pravolevé kontinuum.....	25
3.1 Definice pravolevé škály na základě studií v České republice	25
3.2 Měření sebeurčení občanů na pravolevé škále	26
3.3 Nevýhody rozřazení občanů na pravolevé škále	26
3.4 Rozřazení občanů na pravolevé škále ve světě	26
3.5 Teoretické podložení hypotézy	29

4	Empirická část	30
4.1	Výzkumná otázka, hypotéza	30
4.1.1	Výzkumná strategie	30
4.1.2	Techniky sběru dat.....	30
4.1.3	Výběr vzorku; prostředí výzkumu	30
4.1.4	Analytické postupy	32
4.1.5	Hodnocení kvality výzkumu	32
4.2	Analýza dat.....	33
4.2.1	Sebeurčení na škále levice - pravice	33
4.2.2	Mají lidé s vysokými příjmy odvádět větší procento daně?	34
4.2.3	Přiměřenost výše daní u lidí s vysokými příjmy	38
4.2.4	Přiměřenost výše daní u lidí s průměrnými příjmy.....	40
4.2.5	Přiměřenost výše daní u lidí s nízkými příjmy	43
4.3	Diskuze.....	47
	ZÁVĚR	48
	Seznam tabulek	49
	Seznam obrázků.....	50
	Seznam použitých zdrojů.....	51

ÚVOD

Tématem mé bakalářské práce „Názory občanů České republiky na daňovou progresivitu na základě pravolevého kontinua“ je zjištění vztahu, zda názory občanů České republiky na daňovou progresivitu souvisí s jejich sebeurčením na škále levice-pravice. Konkrétně zda by občané s vyššími příjmy měli odvádět vyšší procento daně z daně z příjmu fyzických osob.

V teoretické části se budu věnovat daňové terminologii (např. Široký, 2008; Kubátová, 2000), do níž spadá definice daně, jejich funkce a klasifikace. Podstatnou součástí teoretického zakotvení práce je i způsob, jakým daně ovlivňují ekonomiku. Část věnovaná politické argumentaci vztahující se k daňové progresivitě prokazuje, že dle již provedených studií (např. Lozza, 2013; Wahlund, 1992) existuje explicitní vztah mezi politickými ideologiemi a ochotou občanů platit daně.

Jako jedním z faktorů vztahujících se k daňové progresivitě a ochotě platit daně je motivace. Některé studie zdůrazňují fakt, že vyšší progresivita daně nemusí nutně souviset se sníženou motivací občanů a naopak poukazují na fakt, kdy díky zavedení progresivní daně dochází k růstu světových ekonomik (např. Weller, 2007; Roed & Strom, 2002).

Sebeurčení občanů a politických stran na škále levice-pravice je jedním z obecně přijímaných modelů a v této práci je klíčové pro posouzení názorů občanů na daňovou progresivitu. Vztah mezi těmito dvěma proměnnými je zkoumán v empirické části práci, kde dojde k testování hypotézy:

„Názory občanů České republiky na daňovou progresivitu souvisí s jejich sebeurčením na škále levice-pravice, a to občané příklánějící se k pravici nejsou ochotni při vyšších příjmech odvádět vyšší procento daně“

Hypotéza je zkoumána prostřednictvím ordinální logistické analýzy v programu SPSS s použitím dat, která byla sesbírána Centrem pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu Akademie věd ČR, v.v.i. v pravidelném výzkumu společnosti, konkrétně „Naše společnost 2018 - listopad“.

Kromě teoretického představení daně, jakým je definice, funkce a klasifikace je pro tuto bakalářskou práci žádoucí představit daňový systém České republiky, a to nejen v současné době, včetně daňové úpravy z roku 2019, ale i z historického hlediska. Představím koncept rovné daně a argumenty, které se k tomuto konceptu vztahují (např.

Mach, 2002; Kohout, 2002). Také objasním definici pravolevého kontinua např. (Vlachová & Matějů, 1998), včetně způsobu měření sebeurčení na škále levice-pravice a některé nevýhody, které s tímto rozřazením souvisí (např. Šimoník, 1996). Nedílnou součástí je i předvedení konceptu pravolevého kontinua ve světě (např. Piurko et al., 2011).

1 Daňová teorie – definice, funkce a klasifikace

1.1 Definice daně

Dle Širokého (2008) je daň definována jako povinná, zákonem předem stanovená částka, kterou se nenávratně odčerpává část nominálního důchodu ekonomického subjektu. Daň se pravidelně opakuje (např. důchodová daň), nebo je to jednorázová platba při naplnění určité skutečnosti (např. darovací daň). Daň představuje transfer finančních prostředků ze soukromého do veřejného sektoru. Ve většině světových ekonomik je daň největším zdrojem příjmů veřejného sektoru. (Lymer & Hasseldine, 2002). *„Daň je právním vztahem závazkovým, ze kterého věřiteli vzniká právo na plnění (pohledávku vůči státu) od dlužníka a dlužníkovi (daňovému subjektu) vzniká povinnost závazek splnit. Předmětem daně jako subjektivního závazku určité osoby vůči státu jsou právními normami určená jednání, konání nebo chování osob. Může se jednat např. o pobírání příjmů, o darování věci, o převod nemovitostí apod.“* (Široký, 2006, str. 9)

Jak uvádí Kubátová (2000), daň je platba neúčelová a neekvivalentní. Neúčelovost daně představuje skutečnost, kdy konkrétní daň v určité výši nefinancuje konkrétní vládní projekt, ale stává se součástí veřejného rozpočtu. Neekvivalentnost pro poplatníka představuje, že poplatník nemá nárok na protihodnotu, která odpovídá výši jeho platby.

Základní ekonomické principy, které by měl každý daňový systém představovat, navrhl již Adam Smith v 18.st. ve své knize „Pojednání o podstatě a původu bohatství národů“. Adam Smith v tomto díle formuloval čtyři daňové kánony:

- 1) Spravedlnost – poplatek by měl odpovídat příjmům poplatníka.
- 2) Určitost – daň poplatníka by měla být stanovena přesně.
- 3) Pohodlnost – daň by se měla vybírat tehdy, kdy se to poplatníkovi nejlépe hodí. (Kubátová, 2000)
- 4) Efektivita – daň by neměla mít vliv na alokaci zdrojů. Poplatníci by neměli měnit svá ekonomická rozhodnutí na základě daní. (Lymer & Hasseldine, 2002)

V této souvislosti uvádí Kubátová (2000) pět daňových zásad, které se od dob Adama Smitha příliš nezměnily.

1. *„efektivnost,*
2. *pozitivní vlivy na ekonomické chování subjektů, resp. omezení negativních vlivů (daňové stimuly),*
3. *spravedlnost,*
4. *správné působení na makroekonomické agregáty (MAE pružnost),*
5. *právní perfektnost a politická průhlednost.“* (Kubátová, 2000, str. 43)

1.2 Funkce daní

Jak již bylo výše uvedeno, tak daň představuje transfer finančních prostředků do veřejného sektoru, a tedy vyplývá z jeho hlavních ekonomických funkcí, kterými jsou dle Kubátové (2000):

- **Funkce alokační** se projevuje v případě, kdy na trhu můžeme pozorovat neefektivnost v alokaci zdrojů. *„Příčiny tržního selhání jsou: existence veřejných statků, statků pod ochranou, externalit a nedokonalá konkurence.“* (Kubátová, 2000, str. 19)
- **Funkce fiskální** představuje získávání prostředků do veřejného rozpočtu, ze kterého jsou financovány veřejné výdaje. Tato funkce je z historického hlediska nejstarší a je obsažena ve všech zbylých funkcích daní.
- *„Funkce stabilizační znamená zmírňování cyklických výkyvů v ekonomice v zájmu zajištění dostatečné zaměstnanosti a cenové stability.“* (Kubátová, 2000, str. 19)
Mnoho kritiků naráží na to, že snaha o stabilizaci na trhu vyvolává nestabilitu.
- **Funkce redistribuční** je důležitá, jelikož lidé nepovažují rozdělení důchodů a bohatství za spravedlivé, a proto daně mají za úkol přesunout část důchodů a bohatství z bohatých na chudé.

1.3 Klasifikace daní

Dle Širokého (2008) lze daně třídit z několika hledisek. Jedním z nejzákladnějších je rozlišení podle vazby na důchod poplatníka na daně přímé a nepřímé. Toto třídění se používá již od dob feudalismu.

- **Daně přímé** platí poplatník přímo ze svého důchodu a předpokládá se její nepřenositelnost, tzn. že ji nelze přenést na jiný subjekt. Do této kategorie spadá daň z důchodu, nebo majetkové daně.
- **Daně nepřímé** předpokládají, že subjekt, který je odvádí, je neplatí z vlastního důchodu, ale přenáší je na jiný subjekt. Daň se přenáší prostřednictvím zvýšení ceny, např. u zboží, služeb, převodů, nebo pronájmů. Tento typ daní nazýváme také jako spotřební a dělí se na daně všeobecné, které jsou uvaleny na velké skupiny výrobků, či služeb, a akcízy, kde je uvalena jednotková daň na určité komodity. Rozlišení přímé a nepřímé daně se projevuje i v terminologii. U přímých daních je subjektem poplatník, zatímco u nepřímých daních je označován jako plátce. (Kubátová, 2000)

Kubátová (2000) říká, že dalším hlediskem pro třídění daní je třídění daní dle předmětu, na který se daň váže, a důvod jejího odvádění. Podle tohoto třídění daně rozlišujeme na:

- **Daně důchodové**, které se vztahují na důchody poplatníka, ať už se jedná o mzdu, rentu, zisk, či úrok, které mohou být jak v peněžní, tak i v naturální podobě. (Široký, 2008)
- **Daně výnosové** jsou placeny podnikajícími subjekty. (Kubátová, 2000) „*Jejich výše je většinou odhadovaná podle vnějších reálných znaků výdělečné činnosti (počet zaměstnanců, druh podnikání, velikost budov apod.)*.“ (Široký, 2008, str. 50)
- **Daně majetkové** ukládají zdanění nemovitosti i movitého majetku, ať už se jedná o držbu, či nabytí.
- **Daň z hlavy** se vyskytovala v historii a výjimečně i v současnosti. Jedná se speciální případ paušální daně, která je pevně stanovena a nelze se jí změnou chování vyhnout, jelikož ji poplatník platí ze své samotné existence, např. při dosažení určitého věku, nebo získání volebního práva.
- „**Daně obrátové** – uvalené buď na hrubý obrát u každého výrobce podílejícího se na zpracování každého výrobku, nebo na čistý obrát, případně na obrát docilený u posledního zpracovatele.“ (Široký, 2008, str. 50)

- **Daně spotřební**, které mohou postihovat veškerou spotřebu, nebo spotřebu vybraných skupin. (Široký, 2008)

Do klasifikace daní dle toho kritéria se někdy řadí i daně **kapitálové**, které se vztahují ke stavu, jenž nastává k určitému datu (např. daň z majetku) a daně **tokové**, někdy nazývané jako běžné (Kubátová, 2000), „*kdy se zjišťuje změna množství předmětu zdaňování za určitou časovou jednotku (např. příjmy za zdaňovací období).*“ (Široký, 2008, str. 50)

Dále dle Kubátové (2000) můžeme daně třídit podle vztahu k platební schopnosti poplatníka. Tady rozlišuje daně osobní a in rem.

- **Daně osobní** mají vztah ke konkrétnímu poplatníkovi tím, že respektují jeho platební schopnost a vyměřují se na základě jeho příjmu a odrážejí jeho schopnost daně odvádět. (Široký, 2008)
- „*Daně in rem se platí bez ohledu na platební schopnost poplatníka. Proto daně spotřební, z přidané hodnoty, výnosové, ale také důchodové, placené společnostmi a majetkové, nezohledňující platební schopnosti poplatníků, jsou in rem.*“ (Kubátová, 2000, str. 22)

Podle vztahu mezi velikostí daně a velikostí daňového základu rozlišujeme dle Kubátové (2000) na daně:

- **Daně stanovené bez vztahu ke zdaňovanému základu**, mezi které řadíme daně paušální a z hlavy, kdy subjekty platí daň proto, že existuje.
- „*Daně specifické jsou stanoveny podle množství jednotek daňového základu nebo množství jednotek užitečné vlastnosti v daňovém základu (např. počet litrů čistého alkoholu).*“ (Kubátová, 2000, str. 22) Někdy jsou nazývány jako jednotkové. Lze sem zařadit daně spotřební, domovní, nebo pozemkové.
- „*Daně ad valorem se určují podle ceny zdaňovaného základu. Daň z přidané hodnoty nebo daň obrátová jsou tudíž ad valorem. Ad valorem je vlastně i daň důchodová nebo výnosová, neboť u nich se jejich výše určuje ze základu daně v peněžních jednotkách.*“ (Kubátová, 2000, str. 22)

Daně můžeme kvalifikovat i na základě daňového určení, tedy podle rozpočtu, do kterého daně plynou, a dle Kubátové (2000) je kvalifikace následující:

- *„státní (ve federálních státech nazývány daně federální),*
- *municipální,*
- *vyšších územněsprávních celků (ve federálních státech, např. daně jednotlivých států federace v USA),*
- *svěřené (celostátně platné daně, plynoucí do vládních rozpočtů nižších úrovní).“* (Kubátová, 2000, str. 23)

1.4 Klasifikace daní dle způsobu jejich úhrady

Dle Širokého (2008) jsou v této klasifikaci zohledňovány náklady poplatníka daně ve chvíli, kdy je stanovována jejich výše a způsob výběru:

- *„Daně vybírané na základě daňového přiznání si musí poplatník sám spočítat a je odpovědný za správnost jejich výše a včasnost jejich zaplacení; poplatníkovi tak kromě samotné daně vznikají i další vyvolané náklady,*
- *Daň vybíraná srážkou u zdroje příjmů se vybírá v případě, že poplatník není shodný s plátcem daně, např. bankovní ústav odvádějící daň z úroků, zaměstnavatel daň ze mzdy; jedná se o případy, kdy daň je možno tímto způsobem vybrat s menšími administrativními náklady a za minimálních možných daňových úniků.“* (Široký, 2008, str. 56)

1.5 Klasifikace daní dle stupně jejich progresse

Toto třídění dle Širokého (2008) vyplývá z úsilí daňových analytiků, kteří řeší otázky spravedlnosti daní a s nimi související dopady na poplatníky. V praxi to znamená, že různé skupiny osob budou platit jinou výši daní dle jejich příjmu. Podle toho, jak se mění míra zdanění se změnou důchodu, rozlišujeme daně:

- *„Progresivní, kdy s růstem důchodu poplatníka dochází k růstu míry jeho zdanění; poplatník platí tím větší část svého důchodu jako daň, čím je jeho důchod vyšší.*
- *Proporcionální, což jsou daně, kdy s růstem důchodu poplatníka se míra jeho zdanění nemění a marginální daňová zátěž přírůstku důchodu se rovná průměrnému daňovému zatížení (poplatník vydává na platbu daně stejné procento svého důchodu bez ohledu na změnu výše svého důchodu).*

- *Regresivní, kdy průměrná daňová zátěž klesá s růstem důchodu poplatníka; ten platí tím menší část svého důchodu jako daň, čím je důchod vyšší.*“ (Široký, 2008, str. 54)

1.6 Politické argumenty vztahující se k daňové progresivitě

Cílem politických stran je získání maximálního počtu hlasů ve volbách a vzhledem ke krátkodobosti volebního období je snižená odpovědnost za dlouhodobou prosperitu státu. Hlavním argumentem je to, že bohatí tvoří menší část populace a politici jsou zaměřeni na většinu. Tento argument má vliv na prosperitu státu z dlouhodobého hlediska, kdy může docházet k odlivu investorů a kapitálu ze státu, což politiky v tomto případě netrápí.

Lozza (2013) objasňuje vztah mezi ochotou občanů platit daně a politickou ideologií. Jako některé z faktorů potvrzujících tuto skutečnost uvádí ekonomické přesvědčení a postoje spotřebitelů. Studie zabývající se chováním v oblasti daňové politiky nekladou důraz na politické ideologie, načež se více soustředí na konkrétní fiskální politiky a změny v daňových zákonech, či daňové reformy.

Wahlund (1992) uvádí, že preference politických stran ve Švédsku přímo korespondují s obecnými názory vztahujícími se k daňové problematice. Konkrétně zjistil, že konzervativní strany, tedy strany příklánějící se k levicové orientaci, projevují menší odpor k vyšším daním než sociálně demokratické strany, tedy strany reprezentující pravcovou orientaci. Stejných výsledků dosahují i Sussman a Olivola (2011) v jejich studii, která je zaměřena na Spojené státy americké. Jejich výsledky prokazují, že konzervativní strany obecně lépe přijímají vyšší sazbu daně, než strany liberální.

Lozza (2013) rozděluje ochotu občanů platit daně do dvou skupin. První z nich jsou občané, kteří platí daně dobrovolně. Druhou skupinu tvoří občané, kteří platí daně z donucení. Ochota voličů platit daně spočívá v důvěře vůči politické straně, se kterou se identifikují. Občané platí daně z donucení v případě, že mají pocit, že vedoucí politická strana má v rámci státu příliš velkou moc. Jedním z hlavních úkolů finančních úřadů je zabezpečení dostatečné výše daní pro státní rozpočet a výdaje. Tento úkol může být splněn dvěma způsoby, které korespondují s výše uvedeným, a to posílením důvěry, nebo vyvinutím nátlaku.

Koncept důvěry, jak uvádí Lozza (2013), je v teoretickém rámci konceptem „sociální důvěry“, tedy není nijak kalkulován prostřednictvím ekonomických výnosů a ztrát k zajištění blahobytu občanů. Tento koncept je charakterizován jako „*obecný názor jednotlivců a sociálních skupin vůči finančním úřadům, které pracují tak, aby všem občanům*

zajistily všeobecný blahobyt.“ (Lozza, 2013, str. 53) Na druhé straně moc může být definována jako schopnost donucení ze strany úřadů, kdy k regulaci ochoty platit daně dochází prostřednictvím stíhání a trestů. Moc je tedy daňovými poplatníky chápána jako schopnost státních orgánů trestat daňové úniky. Nicméně je nutné podotknout, že existují výjimky a nalezneme i studie, kdy na základě empirických dokladů nedošlo k prokázání spojitosti mezi mocí a ochotou platit daně. V těchto případech vysoké postihy za neplacení daní nutí daňové poplatníky k vynaložení úsilí na to, aby našli způsob, jak se vysokým daním vyhnout a obejít zákony týkající se daňové problematiky.

V této souvislosti Lozza (2013) zmiňuje, že důvěra a moc jsou k sobě ve vzájemném vztahu. Moc může důvěru posílit, ale zároveň ji také dokáže zničit. Státní představitelé, kteří se k problému nedokáží postavit čelem a nedokáží daňové úniky postihovat, jsou obecně považovány za ty, ke kterým voliči chovají menší důvěru. Ve státech, kde státní představitelé nemají důvěru voličů, může být moc jediným efektivním nástrojem ke zvýšení ochoty odvádět daně. Nicméně i v těchto případech dokáží daňoví poplatníci najít způsob, jak se zákonům a placení daní vyhnout. Trestání daňových úniků a benefity pro ty daňové poplatníky, kteří daně poctivě odvádějí, může vést ke zvýšení důvěry voličů vůči státním představitelům, tedy politickým stranám. Tento pozitivní aspekt moci může být definován jako oprávněná moc, jinými slovy efektivní regulace chování, která velmi pozitivně koreluje s důvěrou voličů v politické strany.

Ve své studii Lozza (2013) předpokládá, že občané, kteří se přiklánějí k pravicově orientovaným stranám, budou na mocí vynucované odvádění daní reagovat silněji, jelikož jsou považováni za občany, kteří mají nižší ochotu odvádět daně. Na druhé straně voliči, kteří se prokazatelně přikládají k levicově orientovaným stranám, vyjadřují vyšší ochotu a pozitivnější přístup k placení daní.

1.7 Jak daně ovlivňují ekonomiku

Dle Mankiwa (2000) je jedním z klíčových pojmů vztahujících se k daňové problematice daňová zátěž, která určuje, kdo ponese daňové břemeno. Může se jednat buď o zaměstnance, nebo i zaměstnavatele. Daňové břemeno nemůže být libovolně zákonodárci rozděleno. Daň z příjmu fyzických osob je chápána jako daň uvalená na zboží, kdy zboží představuje práci a cenou je zastoupena mzda. Jak tento systém daňového břemene funguje v České republice, je blíže popsáno v následující kapitole „Daňový systém v České republice“.

Mankiw (2000) uvádí, že ne vždy daňové břemeno připadne na skupinu, na kterou je cílené. Jako jeden z případů dopadu daňového břemena si můžeme představit daň z luxusu, kterou v roce 1990 zavedl Kongres ve Spojených státech amerických. Cílem vlády bylo zavedení daně na luxusní zboží, jakou jsou například plachetnice, letadla, kožišiny, drahokamy a tak dále, kdy mělo dojít k navýšení daňových příjmů od lidí, kterým finance nedělají problémy, a mělo tedy být jedním ze způsobů, jak zdanit bohaté. Nicméně nikdo nepočítal s elasticitou nabídky a poptávky na trhu. Tuto situaci si můžeme nastítnit například na trhu jachet, kde poptávka je poměrně elastická. Bohatí si mohou vybrat, zda si jachtu koupí, nebo raději investují do jiného statku. Naopak nabídka jachet je přinejmenším v krátkém období neelastická. Továrny nemohou jednoduše přejít na výrobu jiného statku a zaměstnanci nechtějí měnit své povolání. V tomto případě, kdy se jedná o elastickou poptávku a neelastickou nabídku dopadá daňové břemeno ve větší míře na prodávající, čímž jsou podniky a jejich pracovníci. Daňové břemeno tedy ve větší míře připadne na střední třídy a ne na bohaté.

Dle Holmana (2002) opět dochází k potvrzení naší hypotézy, a to občané přiklánějící se k pravici nejsou ochotni při vyšších příjmech odvádět vyšší procento daně, jelikož vyšší zdanění jim bere motivaci peníze vydělávat. V tomto případě je důležité si představit koncept toho, jak na růst mzdy působí na nabízené množství práce. Mzda je cenou volného času, a tedy v tomto případě můžeme pozorovat dva efekty. Prvním z nich je substituční efekt zvýšení mzdy, kdy růst mzdy – v našem případě může aplikovat na míru zdanění – motivuje člověka k tomu, aby si kupoval méně volného času a nabízel více práce. V opačném případě se jedná o důchodový efekt zvýšení mzdy, který ale pro účely našeho výzkumu není relevantní.

1.8 Daňová progresivita ve světě

Na místě je zmínění výzkumné zprávy, kterou publikovala Alexis de Tocqueville v roce 1997. V této zprávě bylo hodnoceno 258 daňových režimů a 80% z nich mělo charakter rovné daně. Průměrná sazba byla 30,5%. Významným poznatkem bylo to, že v druhé polovině dvacátého století byl ekonomický růst u zemí s rovnou sazbou z příjmu fyzických osob vyšší než u zemí s progresivním zdaněním. Nárůst ekonomik byl v těchto případech až čtyřikrát větší.

Weller (2007) uvádí, že jedním z nástrojů navýšení ekonomického kapitálu je právě zavedení progresivní daně. Progresivní daň volí mnoho států z toho důvodu, že snižuje

nerovnosti mezi občany v rámci platových a mzdových podmínek. Jedním z negativních faktorů zavedení progresivní daně je fakt, že lidé se nechtějí ve své práci zlepšovat, jelikož s vyšším finančním ohodnocením přichází i vyšší zdanění, tudíž ztrácí motivaci. Bovenberg a van Ewijk (1997) dokonce uvádějí, že čím vyšší je progresivní zdanění, tím méně se lidé snaží ve svých schopnostech zlepšovat. Tyto predikce jsou ve výzkumu Wellera (2007) vyvráceny. K jeho názoru se přiklání i Roed a Strom (2002), kteří tvrdí, že vyšší progresivita nemusí nutně vést ke zpomalení ekonomického růstu a není nutně vázána na preference jednotlivých občanů.

1.9 Daně a efektivnost

Podle Mankiwa (2000) se daňová politika snaží minimalizovat, či se úplně vyhnout dvěma druhům nákladů. Jedná se o náklady mrtvé váhy a administrativní zátěž. Za efektivní daňový systém můžeme považovat takový systém, který vyvolává malé náklady mrtvé váhy a nízkou administrativní zátěž.

Náklady mrtvé váhy se dle Mankiwa (2000) týkají rozhodnutí, která lidé činí a souvisí to i se zdaněním příjmů. V případě, že dojde k vyššímu zdanění příjmů, lidé budou chtít méně pracovat a raději si budou užívat více volného času, tedy ztratí motivaci a dochází k nákladům mrtvé váhy. Ztráta mrtvé váhy daně představuje snížení ekonomického blahobytu daňových poplatníků, který převyšuje objem příjmů získaných vládou.

Mankiw (2000) uvádí, že k administrativnímu břemenu se váže čas, který člověk stráví vyplňováním daňového přiznání a vedení účetnictví, ale i veškeré zdroje, které vláda používá k vynucení daňových zákonů. Velké množství daňových poplatníků si najímá daňové poradce, kteří se snaží pomoci klientům v podobě zneužití drobných ustanovení daňových zákonů, které jsou nám známy pod pojmem „díry v daňových zákonech“. K těmto chybám dochází zejména u složitých daňových soustav, které jsou v ohledu administrace komplikovanější, a jedná se například o systémy s proporcionálním zdaněním, kdy s růstem důchodu roste i daň poplatníka.

2 Daňový systém v České republice

Daň z příjmu je upravena zákonem č.586/1992 Sb., o daních z příjmů. V této části se budu věnovat pouze dani z příjmu fyzických osob, která je pro tuto práci relevantní.

„Poplatníky daně z příjmu fyzických osob jsou fyzické osoby. Poplatníci jsou daňovými rezidenty České republiky, nebo daňovými nerezidenty. (Marková, 2019, str. 7)

Poplatníci jsou daňovými rezidenty České republiky, pokud mají na území České republiky bydliště nebo se zde obvykle zdržují. Daňoví rezidenti České republiky mají daňovou povinnost, která se vztahuje jak na příjmy plynoucí ze zdrojů na území České republiky, tak i na příjmy plynoucí ze zdrojů v zahraničí. (Marková, 2019 str. 7)

Poplatníci jsou daňovými nerezidenty, pokud nejsou uvedeni v odstavci 2 nebo to o nich stanoví mezinárodní smlouvy. Daňoví nerezidenti mají daňovou povinnost, která se vztahuje jen na příjmy plynoucí ze zdrojů na území České republiky (§ 22). Poplatníci, kteří se na území České republiky zdržují za účelem studia nebo léčení, jsou daňovými nerezidenty a mají daňovou povinnost, která se vztahuje pouze na příjmy plynoucí ze zdrojů na území České republiky, i v případě, že se na území České republiky obvykle zdržují. (Marková, 2019, str. 7)

Poplatníky obvykle se zdržujícími na území České republiky jsou ti, kteří zde pobývají alespoň 183 dnů v příslušném kalendářním roce, a to souvisle nebo v několika obdobích; do doby 183 se započítává každý započatý den pobytu. Bydlištěm na území České republiky se pro účely tohoto zákona rozumí místo, kde má poplatník stálý byt za okolností, z nichž lze usuzovat na jeho úmysl trvale se v tomto bytě zdržovat.“ (Marková, 2019, str. 7)

Předmětem příjmu fyzických osob jsou dle Markové (2019) příjmy ze závislé činnosti, příjmy ze samostatné činnosti, příjmy z kapitálového majetku, příjmy z nájmu a ostatní příjmy. Těmito příjmy se rozumí příjem peněžní i nepeněžní, který může být dosažen i směnou. Naopak předmětem daně nejsou například kromě jiných příjmy získané nabytím akcií a podílových listů, nebo vydáním podle prvních předpisů upravujících restituci majetku.

Finanční správa (2013) uvádí, že do roku 2007 byla v České republice zavedena progresivní daň z příjmu fyzických osob a její mezní sazba se pohybovala mezi 12 a 38 %. Tato mezní sazba byla rozdělena dle výše příjmů, kde platila přímá úměra. Čím vyšší příjem, tím vyšší míra zdanění. Progresivita se týkala i odvodů ze zdravotního a sociálního pojištění,

kde nebyla stanovena žádná horní hranice. Od zdaňovacího období roku 2008 došlo k zavedení jednotné sazby daně pro daň příjmu fyzických osob, která byla stanovena ve výši 15%, která je uváděna včetně sazby pro výpočet měsíčních záloh u zaměstnanců. Také došlo ke sjednocení sazeb pro daň vybíranou srážkou podle zvláštní sazby daně z příjmu fyzických osob plynoucích ze zdrojů na území České republiky a stanovení horní sazby na 15%. Nicméně vzhledem k tomu, že od 2008 se do základu daně dostalo i sociální a zdravotní pojištění, včetně odvodu zaměstnavatele, tudíž reálné zdanění tvoří 20,1%. Rok 2008 byl klíčový i pro společné zdanění manželů, kdy došlo k jeho zrušení. Toto společné zdanění manželů bylo zavedeno v roce 2005 a naposledy jej poplatníci mohli využít v přiznání k dani z příjmů fyzických osob za zdaňovací období 2007. Zrušení tohoto společného zdanění manželů se částečně kompenzovalo zvýšením slev na dani a zvýšením daňového zvýhodnění na vyživované děti.

2.1 Rovná daň

V souvislosti k výše zmíněnému přichází v úvahu charakteristika rovné daně. V roce 1981, dva ekonomové z Hooverova institutu, Robert Hall a Alvin Rabushka, představili první koncept rovné daně. Dle jejich konceptu je příjem zdaněn pouze jednou, a to fixní sazbou 19%, která nahradila několik mezních sazeb. Definice rovné daně je tedy následující: rovná daň je taková daň, kdy na všechny výše příjmů je uplatňována jediná sazba a příjmy jsou zdaněny pouze jednou.

Hoover Institution (2007) představil teorii, že ekonomové a politici všech přesvědčení se shodují na třech bodech. Za prvé, systém daně z příjmu s několika sazbami není jednoduchý, za druhé je příliš drahý a za třetí, není spravedlivý. Otázkou je, co vlastně v daňovém systému je a není spravedlivé. Na tomto bodu se již ekonomové a politici neshodnou. Nicméně tento bod střetu je klíčový pro určení daňového systému, potažmo sazby zdanění. Hnacím bodem zavedení rovné daně byla právě tato otázka spravedlnosti, která zastínila dosud propagované normy v daňovém systému. První z nich byly náklady vzhledem k účelnosti a druhou byla jednoduchost.

Před zavedením rovné daně byla dle Hoover Institution (2007) nejvyšší mezní sazba necelých 40% z příjmu, což mělo za následek snižování ekonomické aktivity daňových poplatníků a zároveň to díky složitosti systému vedlo ke snaze využívat mezer v zákonech. I přes to, že toto nelegální vyhnutí se dani ekonomiku neohrozí, tak systém nelze považovat za efektivní. Zavedení rovné daně by tedy mělo zjednodušit a zprůhlednit daňový systém.

2.1.1 Argumenty pro a proti rovné dani

Dle Macha (2002) je prvním z argumentů pro zavedení rovné daně, který funguje ve prospěch daňové poplatníka, omezení administrativy. V případě, že není zavedena rovná daň, jsou poplatníci nuceni shromažďovat veškeré účetní doklady a v době daňových přiznání najímat daňové poradce. Z fiskálního hlediska by zjednodušení daní v tomto případě tedy vedlo k odstranění neproduktivní činnosti administrace daňových přiznání, jak ze strany poplatníka, tak úředníků ve státním aparátu. S nepřehledností daňového systému souvisí i možné úniky, kterým by mělo zavedení rovné daně zabránit. V případě, že bude systém jednoduchý a přehledný, dojde ke snížení nákladů i ve státním aparátu.

Kohout (2002) uvádí, že dle slov odpůrců zavedení rovné daně prospívá bohatým v momentě, kdy dojde k daňové optimalizaci. Nicméně bohatí v tomto případě nemusejí vymýšlet způsoby, kterými by snížili daňový základ, ať už se jedná o převod zisků do „daňových rájů“, vedení dvojího účetnictví – oficiálního a skutečného, nebo další způsoby. Konkrétní případ těchto úniků můžeme sledovat na případu ve Spojených státech amerických, kdy Ronald Reagan v roce 1981 snížil horní sazbu daně z příjmu fyzických osob na 28% z původních 50%. Během osmdesátých let došlo k navýšení zaplacení podílu bohatými ze 17,9% na celých 25,6%. Objem vybraných daní vzrostl téměř na dvojnásobek. Důvodem byla právě ochota bohatých platit daně, oproti hledání daňových klíčků. Podobný příklad se odehrál i v Rusku, kdy prezident Putin v roce 2001 zavedl rovnou daň z příjmu fyzických osob a objem daní vzrostl o 46%.

2.2 Vývoj daní na území dnešní České republiky

2.2.1 Daňový systém od 10.stol. do roku 1918

Široký (2008) uvádí, že první zmínku o samotném daňovém zatížení můžeme sledovat v 10.st. za vlády knížete Václava, kde evidujeme první zmínku o tzv. „celním regálu“. Za vlády Boleslava I. Došlo k zavedení povinné „daně míru“. Ve 12.st. zaznamenáváme majetkové daně, které byly vybírány z obdělávaných pozemků a městských domů, a také zároveň daně výnosové, kdy jejich hodnota byla stanovena na základě vnějších znaků, jakým byl například počet tovaryšů. Na základě učení o „trojím lidu“ šlechta a církve daňovému břemenu nepodléhala. Jak můžeme pozorovat za vlády Jagellonců, tak daně byly jedním ze způsobů kompenzace královských dluhů.

V roce 1522 dle Širokého (2008) evidujeme již tři přímé daně, kterými byla daň majetková, daň z hlavy a daň z příjmu, dvě daně nepřímé, akcíz z piva a vína a v neposlední

řadě cla. Došlo k rozšíření okruhu poplatníků, kdy dani podléhal i obecní majetek měst královských, panských a rytířských, kláštery a duchovenstvo. Za vlády Ferdinanda I. Došlo k ustanovení „berně korunovační“ a majetkové daně. V roce 1534 se upustilo od daně přímé a byla povolena daň nepřímá z prodejů v zemi, která byla placena z každého prodeje movitého statku a spojena s vývozními a dovozními cly. Díky velkému odporu byla tato daň záhy zrušena. V roce 1569 registrujeme první zmínku o sestavení katastru, načež by bylo možné vybírat daň z hlavy.

Jak uvádí Široký (2008), tak k velkému zvratu v hospodářství došlo během třicetileté války. Z důvodu nepostižitelnosti neplacení daní došlo k zavedení několika nepřímých daní, a to zejména na nápoje a potraviny. Společně s domovní daní tvořily tyto nepřímé daně pilíř české berní soustavy. V průběhu války došlo k zavedení nové daně z hlavy, tzv. „zbrírky“, která byla několikrát obnovena, nicméně v roce 1622 byl její výnos oproti ostatním daním až dvojnásobný. Na základě k výběru daně z cla došlo k vzrůstu významu cla. Daňové zatížení bylo nejvyšší v roce 1625 a v následných obdobích docházelo k mírnému poklesu.

Dle Širokého (2008) měly země za vlády Habsburků odlišné daňové soustavy a k jejich stmelení došlo až za vlády Marie Terezie a Josefa II. Za jejich vlády došlo k vytvoření prvních seznamů katastrů, na jejichž základě byla veškerá půda sepsána a podrobena dani. Josef II. zároveň zrušil právo šlechty a církve neplatit daně. V roce 1848 došlo ke zřízení ministerstva financí a v následujícím roce byly pomocí patentů provedené další daňové reformy. Byla zavedena daň z příjmů, která byla ale i daní výnosovou, tudíž každý příjem byl zdaněn dvakrát, tedy daní výnosovou a osobní daní z příjmů. Osobní daň z příjmu se týkala pouze fyzických osob a byla rozdělena do čtyř tříd s různým základem daně. První třídou byla daň z hlavy, kterou platila každá domácnost za všechny členy, kteří dosáhli věku 16 let. Druhá třída se týkala majitelů domů a pozemků. Třetí třída byla výdělkovou daní s pevnou sazbou z čistého výtěžku obchodníků, živnostníků, průmyslníků a příslušníků svobodných povolání. Čtvrtá třída představovala daň ze služebních platů, která měla progresivní sazbu, a podléhali jí zaměstnanci s platem, který převyšoval stanovenou hranici. Daňová sazba byla od 0,6 % do 5 %. Nejvyšších výnosů ze spotřebních daní dosáhl tabákový monopol, na kterém se vybralo více, než na všech ostatních nepřímých daních. Důležitým zdrojem pro královskou pokladnu byla cla, která rovněž sloužila jako významný nástroj obchodní politiky. V roce 1913 byl poměr přímých a nepřímých daní 40 : 60. V roce 1916 byla vzhledem k první světové válce zavedena válečná daň, která postihovala zisky podnikatelů a firem, jejíž progresivní sazba se pohybovala od 5 % až ke 45 %.

2.2.2 Daňový systém v letech 1918 – 1945

Dle Širokého (2008) Československá republika převzala daňovou soustavu Rakouska-Uherska. V roce 1918 byl zřízen finanční úřad Ministerstvo financí ČSR, který usiloval o sjednocení daňového systému, jelikož na Slovensku a Podkarpatské Rusi existoval systém odlišný a mělo tedy dojít k odbourání právního dualismu. Daňová soustava byla tvořena dávkami přímo vyměřovanými a dávkami nepřímo vyměřovanými. *„Dávky přímo vyměřované zahrnovaly majetkové daně a osobní přímé daně, mezi přímé daně osobní patřila všeobecná daň výdělková, výdělková daň podniků veřejně účtujících, daň z důchodu (nazývaná mnohdy rentová daň), daň z příjmů, daň z vyššího služného a tantiémová dávka. Dávka z majetku a z přírůstku na majetku byla v roce 1919 jednorázovou dávkou, měla zachytit válečné, nově vzniklé bohatství. Majetkové daně byly dvojího typu: pozemková daň a domovní daň. Akcízům byly podrobeny cukr, líh, minerální oleje, pivo, šumivé víno a zapalovadla a byly převzaty stát monopoly tabákový, solný, umělých sladidel a výbušný.“* (Široký, 2008, str. 38)

Daňová reforma, jak uvádí Široký (2008), proběhla v roce 1927, kdy mimo jiné došlo i k zavedení časové shodnosti berního roku s rokem kalendářním. Mezi přímé daně patřila daň důchodová a daně výnosové (všeobecná daň výdělková, zvláštní daň výdělková, pozemková daň, domovní daň, daň rentová, daň z tantiém, daň z vyššího služného a daň z obohacení). Nepřímé daně tvořila daň z obratu, přepychová daň a akcízy (spotřební daň nápojová, spotřební daň na jiné potraviny a spotřební daň na jiné spotřební předměty). Zároveň stále existoval státní finanční monopol na tabák, sůl, umělá sladidla a výbušné látky. Státní podniky odváděly státní regály za provozování specifické činnosti. Konkrétně se jednalo o regál loterijní, mincovní a poštovní.

V roce 1934 byl dle Širokého (2008) na základě ztížení hospodářské situace a hrozby Německa zaveden branný příspěvek a o tři roky později příspěvek na obranu státu a mimořádná daň ze zisku. Brannému příspěvku podléhaly všechny fyzické osoby od 25 do 50 let v případě, že nevykonávaly vojenskou službu v minimální délce 12 týdnů, a tvořil 10% přírážku k důchodové dani. Vývoj daňové soustavy v Československu byl přerušen obsazením Československého státu. Protektorát Čech a Moravy vykonával daňové právo na základě potřeb Říše. Došlo pouze k opravám přírážek jednotlivých daní a zrušení přepychové daně.

2.2.3 Daňový systém v letech 1945 – 1992

Široký (2008) uvádí, že zásadní reformu prodělala daňová soustava až po únoru roku 1948, kdy došlo k zavedení zemědělské daně a místo daně z obratu a všech spotřebních daní byla zavedena všeobecná daň. Co se týče daně z příjmu, tak příjmy z pracovního poměru byly zatíženy méně než kapitálové. Nová daňová reforma přišla 1. 1. 1954 jako reakce na novou hospodářskou a politickou situaci. Daňový systém se rozdělil na dvě části. První z nich byly daně placené podnikovou sférou a druhou byly poplatky placené obyvatelstvem. U zdanění podniků byla důležitá jejich primární předurčenost k zabezpečení rozpočtových příjmů a daňové zatížení bylo neúměrně vysoké. Přímé zdanění obyvatelstva bylo charakteristické malým podílem v rozpočtových příjmech. Míra zdanění se lišila dle druhu příjmu a sociálních hledisek, jakými byly například pohlaví, věk, či odbojářská činnost a daň velmi zatěžovala soukromé podnikání. S reformou přišlo i zavedení důchodové daně družstev, daně z obratu a daně z výkonů. Vyhlášky o odvodech ze zisku, které se pohybovaly ve výši 65 %, byly platné až do roku 1966. V této době došlo k intenzivnímu rozvoji národního hospodářství a změnám v ekonomické sféře.

V roce 1990 dle Širokého (2008) tvořil daňovou soustavu systém odvodů do státního rozpočtu, kde se jednalo o odvody z objemu mezd, odvody ze zisku, odvod z odpisů základních prostředků, regulační a cenové odvody. Sazba odvodu z mezd byla 50 % a odvodu ze zisku 55 %. Regulační odvody sloužily k ovlivňování vývoje mezd a cenové se uplatňovaly při porušení cenových předpisů. Další důležitou složkou byla důchodová daň, které podléhaly podniky, kdy zakladatelem byly národní výbory (v dnešní době nazývané obecní úřady), družstva a zájmová sdružení občanů. Sazba ze zisku byla stanovena na 20 % při ziscích nižších než 200 000 korun českých. Při ziscích přesahujících tuto částku byla sazba 50 %. Kromě daně ze zisku se odváděla i daň z objemu mezd, která byla stanovena na 50 %. V neposlední řadě v daňové soustavě figurovala i zemědělská daň, která zahrnovala daň z pozemků, daň z objemu mezd a daň ze zisku.

3 Pravolevé kontinuum

3.1 Definice pravolevé škály na základě studií v České republice

Podle Vlachové a Matějů (1998) dimenze levice-pravice představuje zřetelný postojový i hodnotový obsah. Můžeme ji spojit s postoji, které se týkají sociální rovnosti a nerovnosti, či tržní distribuce a redistribuce. Reálně hovoříme o sporu o daně, státním rozpočtu, ekonomických opatřeních, jako jsou kvóty, dovozní přírážky, subvence a mimoekonomických opatřeních, které představuje právní ochrana.

Dle Žáka (2006) hospodářskou politikou chápeme přístup státu k ekonomice své země, kdy vláda může využívat svěřené prostředky a pravomoci k dosahování cílů, které mohou být ekonomické, či celospolečenské. Jedná se o záměrnou a praktickou činnost státu, kde například dochází ke snižování, či zvyšování daní. U pravicových vlád vnímáme, že stát má nižší úlohu v řízení ekonomiky, zatímco u levicových je tomu naopak.

Žák (2006) uvádí, že role státu na život jednotlivce, společnosti a národa je jednou z hlavních charakteristik levice a pravice. Levice jedná tzv. „ve jménu rovnosti“, kdy stát zasahuje do ekonomiky státu, aby došlo k zajištění rovnosti všech občanů. Také má možnost redistribuovat prostředky, především vyprodukované bohatství mezi lidmi, kdy „bohatým bere a chudým dává“. Stát by měl také zaručit to, že všichni, kteří jsou ochotni pracovat, dostanou práci. Dle pravice je hlavní rolí státu zajištění bezpečnosti všech občanů, ochrany majetku a osobní svobody. Zároveň má podporovat svobodu podnikání a chránit volný trh, načež navazují minimální, či žádné zásahy státu do ekonomiky. Nerovnosti mezi lidmi chápe jako přirozené.

Pravici a levici můžeme dle Bastla et al. (2011) definovat jako politické směry. Krajní levici představuje komunismus, který vychází z dialektického materialismu a jedním z jeho ideologií je nastolení beztřídní společnosti, ve které jsou zespolečňeny výrobní prostředky. V demokratických režimech se stále nachází politické strany, které kladou důraz na komunistickou identitu. Po pádu komunismu došlo v Evropě k transformaci komunistických stran na strany socialistické, či sociálně demokratického typu. Od vzniku České republiky můžeme za levicové strany považovat KSČM, či ČSSD. ČSSD nefiguruje jako spojenec, ani jako odpůrce KSČM, nýbrž jako konkurent na politickém trhu. Zatímco levice se snaží držet starých nastavených hodnot, tak pravice je progresivní a snaží se přizpůsobit novým požadavkům společnosti a v případě krajní pravice se jedná až o úplné

odbourání tradičních hodnot. (Giddens, 1994) Mezi pravicové strany řadíme například ODS. (Vlachová a Matějů, 1998)

Šimoník (1996) uvádí, že co se týče historie, tak můžeme mluvit o významném datu, které ovlivnilo českou politickou scénu. Byl to rok 1990, kdy jednoznačně zvítězilo nadstranické pravolevé Občanské fórum, kdy v důsledku komunismu došlo k prolínání pravicových a levicových postojů. Pravicovost v té době vyjadřovala zájem občanů o radikální změny a negativní vymezení vůči komunistickému režimu. Postupem času získala pravice a levice novou náplň a česká veřejnost se začala posouvat na pravostředové pozice.

3.2 Měření sebeurčení občanů na pravolevé škále

Podle Vlachové a Matějů (1998) se sebeurčení k levici či pravici může měřit několika způsoby. Jedním z nich je otázka, zda se volič řadí k jasné levici, spíše nalevo, do středu, spíše napravo, nebo k jasné pravici. Nevýhodou u tohoto verbálního zařazení mohou být zřetelně pojmenované extrémy, které u některých respondentů mohou vyvolávat tendence sebeurčení se na střed. Dalším způsobem může být sebeurčení respondenta na několikabodové „vizuální“ škále levice-pravice. Při tomto měření je předpokládána určitá míra politické informovanosti a schopnosti respondenta orientovat se v politických konceptech, a proto v případě nízké informovanosti je validita a reliabilita měření nepřilíh velká. Problém může nastat i u dobře informovaného respondenta, který se vzhledem ke komplexitě tématu nebude schopen umístit na předem dané škále. Na základě analýz, které byly provedeny, můžeme říci, že v České republice je sebeurčení na pravolevé škále neobyčejně stabilní.

3.3 Nevýhody rozřazení občanů na pravolevé škále

Šimoník (1996) uvádí, že některým západním politikům se pravolevé rozřazení zdá zastaralé, ale pro českou společnost se stále jeví jako užitečné. Někteří se přiklánějí k názoru, že průměrný volič hodnotí sebe i strany na základě příslušnosti k levici, pravici, nebo středu, jelikož tyto pojmy jsou pro něj srozumitelné. Data Střediska empirických výzkumů Sociologického ústavu Akademie věd České republiky ukazují, že většina české populace je schopna se umístit na škále mezi pravici a levici. Díky těmto výzkumům je zaznamenána dlouholetá stabilita v zařazení voličů na pravolevé škále, společně s politickými subjekty.

3.4 Rozřazení občanů na pravolevé škále ve světě

Dle Knutsena (1998) sebeurčení na škále levice-pravice pomáhá občanům zorientovat se ve složitém politickém spektru a zároveň to celý politický systém dělá

jednodušším. Pravolevá škála je taxonomickým systémem, který vnáší řád a porozumění do věcí týkajících se politického dění. Politická soutěž se také odehrává na pravolevé škále a mnoha studií ukazuje, že toto rozdělení je pro politickou soutěž výchozí.

Piurko et al. (2011) uvádí, že jedním z faktorů politické orientace jsou osobní hodnoty voličů. V následující části si představíme roli osobních hodnot voličů ve vztahu k orientaci na pravolevé škále. V průzkumu byla použita data voličů z 20 zemí, kteří se účastnili prvního kola „European Social Survey (ESS)“. Souvislosti mezi pravolevou škálou a hodnotovými postoji voličů mohou odkrýt motivaci, která občany vede k rozřazení na levice a pravici. Za základní hodnoty související s politickým sebeurčením jsou považovány egalitarianismus (přesvědčení, že všichni mají nárok na rovné zacházení) a občanská svoboda. Teoretici předpokládají, že politické strany a voliči se dokáží na základě jejich politické orientace umístit na předem dané škále. Mezi neoblíbenější patří zařazení na škále levice-pravice a liberalismus-konzervatismus. Vzhledem k všeobecné oblíbenosti a dlouhodobé tradici je rozřazení na škále levice-pravice poněkud kontroverzní. Pravice byla dříve spojována s aristokracií a konzervatismem, zatímco levice byla spojována se sociálními reformami a egalitarianismem. Nicméně díky sociálním a politickým změnám, pádu komunismu, vzniku „nových politik“ došlo ke změně těchto tradičních významů.

Piurko et al. (2011) rozdělil země do tří skupin dle jejich politické historie a kultury. Prvními z nich jsou liberální země, které sdílejí politickou tradici liberální demokracie a systémy sociálního státu. V této skupině se nachází 11 zemí, a to konkrétně Belgie, Dánsko, Finsko, Francie, Německo, Nizozemsko, Norsko, Rakousko, Švédsko, Švýcarsko a Velká Británie. Tyto země jsou považovány za západoevropský vzor a byly ovlivněny dvěma významnými revolucemi – Francouzskou a průmyslovou. Pravicová orientace přispěla k obraně starých systémů a udržení sociálního postavení, zatímco levice zdůrazňovala rovnost mezi lidmi.

Další skupinou jsou dle Piurka et al. (2011) tradiční země, kde náboženství hraje v politickém diskurzu stěžejní roli. Do této skupiny patří Irsko, Izrael, Polsko, Portugalsko, Řecko a Španělsko. Hlavním tématem v těchto zemích je míra, do které by náboženské instituce měly být zapojeny do veřejného dění.

Třetí skupinu dle Piurka et al. (2011) tvoří postkomunistické země, které zažily vládu komunismu, jeho pád a otevření se západu. Do této kategorie řadíme Českou republiku, Maďarsko, Polsko a Slovinsko. V těchto zemích přežívá dědictví, které ale může

představovat i ochranu komunismu, který dříve reprezentoval politickou levice. V těchto zemích na základě výzkumů pozorujeme, že rozřazení na škále levice-pravice je poněkud nejasné. Například v Polsku někteří politici odmítají rozřazení na levice, či pravici.

Piurko et al. (2011) uvádí, že jednorozměrné rozlišení na škále levice-pravice je v rámci politické soutěže nedostačující. Více populární je dvourozměrný model, který zahrnuje i socioekonomické hledisko.

Mezi faktory ovlivňující politické sebeurčení patří i faktory motivační. Thorisdottir et al. (2003) provedla výzkum v 19 evropských zemích a za dva hlavní faktory občanů pro přiklonění se k pravici považuje tradicionalismus a přijímání nerovností. Tradicionalismus a přijímání nerovností predikovaly pravici ve státech západní Evropy, zatímco u východoevropských států se jednalo pouze o tradicionalismus. Za hodnoty, které jsou pro pravici směrodatné, považuje potřebu žít ve společnosti s pravidly, potřebu bezpečí a otevřenost vůči novým zkušenostem. Společnost s pravidly charakterizovala spíše západoevropské státy. Zatímco potřeba bezpečí v západních státech predikovala pravici, tak ve státech východní Evropy byla charakteristická spíše pro levicovou orientaci.

Piurko et al. (2011) se zmiňuje o zakořeněném axiomu, kdy nižší třída se spíše přiklání k levicové orientaci, zatímco lidé spadající do střední a vyšší třídy volí spíše pravici. Jako proměnné k třídnímu rozdělení byl používán příjem a dosažené vzdělání. Tyto proměnné také hrály velkou roli při rozdělení na škále levice a pravice, jak je uvedeno výše. K těmto proměnným se v průběhu let přidal i důraz na životní prostředí, pohlaví a práva menšin. Nicméně tento systém pomalu upadá a to zejména díky mladým voličům, kteří vykazují individuální přístup a jsou méně závislí na zakořeněných axiomech.

Ve výzkumu, který Piurko et al. (2011) provedl, se ukázalo, že co se týče hodnot spojených se sebeurčením na škále levice-pravice, vykazuje Česká republika v porovnání s dalšími 20 zeměmi v Evropě neobvyklé výsledky. Pravicová orientace byla spojována s otevřeností vůči změnám a pro levicovou orientaci bylo charakteristické bezpečí a konformita, zatímco u ostatních států bylo bezpečí přisuzováno spíše pravicové orientaci.

V závěru své práce Piurko et al. (2011) uvádí shrnutí svého výzkumu, kde potvrdil, že tradiční a liberální státy v Evropě sdílejí stejné hodnotové postoje. Pro pravicovou orientaci je charakteristické vyhýbání se změnám a levicová orientace je spojována s otevřeností vůči změně.

3.5 Teoretické podložení hypotézy

Poznatky uvedené v teoretické části (např. Wahlund, 1992; Sussman & Olivola, 2011; Lozza, 2013) nejen potvrzují vztah mezi názory občanů na daňovou progresivitu a sebeurčením na škále levice-pravice, ale dokonce na základě provedených výzkumů v jiných státech, jakými jsou například Švédsko, nebo Spojené státy americké, potvrzují hypotézu, že občané, kteří se řadí k pravici, jsou méně ochotni při vyšších příjmech odvádět vyšší procento daně ze svých příjmů.

4 Empirická část

4.1 Výzkumná otázka, hypotéza

Výzkumná otázka zní: „Souvisejí názory občanů České republiky na daňovou progresivitu s jejich sebeurčením na škále levice-pravice?“ Následující centrální hypotézu tedy můžeme formulovat jako: „Názory občanů České republiky na daňovou progresivitu souvisí s jejich sebeurčením na škále levice-pravice, a to občané příklánějící se k pravici nejsou ochotni při vyšších příjmech odvádět vyšší procento daně“. Na základě výzkumu dojde buď k potvrzení, či vyvrácení hypotézy.

4.1.1 Výzkumná strategie

Svůj výzkum budu zpracovávat na základě kvantitativní výzkumné strategie, aby došlo k ověření hypotézy na reprezentativním vzorku společnosti.

4.1.2 Techniky sběru dat

Pro svůj výzkum využiji data z každoročního výzkumu české společnosti, které provádí Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu Akademie věd ČR, v.v.i. Terénní sběr dat probíhal formou dotazníkového šetření a účastnilo se jej 239 tazatelů. Data jsou od 28.1.2019 dostupná v Českém sociálněvědním datovém archivu a jsou určena pouze pro nekomerční účely. (CVVM, 2018)

4.1.3 Výběr vzorku; prostředí výzkumu

Výzkum budu provádět na základě již sesbíraných dat z výzkumu, který každoročně provádí Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu Akademie věd ČR, v.v.i. Sběr dat v pravidelném výzkumu společnosti, konkrétně „Naše společnost 2018 - listopad“ provedla tazatelská síť CVMM. Tyto výzkumy každoročně zjišťují názory občanů České republiky na společenská témata v několika oblastech, ať už se jedná o ekonomii, politiku, či aktuální otázky ve společnosti. Výzkum je financován z prostředků Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. (CVVM, 2018)

„Bylo dotázáno 1104 osob reprezentující obyvatelstvo ČR starší 15 let. Kvótními znaky dotázaných byly pohlaví, věk a vzdělání. Územní reprezentativita souboru je dodržena samotnou konstrukcí tazatelské sítě, kde jsou kontrolovanými znaky velikost místa bydliště a regiony (bývalé kraje). Parametry souboru odpovídají struktuře obyvatel České republiky v členění podle sociodemografických charakteristik (pohlaví, vzdělání, věk) i podle území. Celkově můžeme konstatovat, že soubor dotázaných je reprezentativní, neboť jeho složení

odpovídá základní populaci (s tolerancí minimálních odchylek).“ (CVVM, 2018, nečíslováno)

Pro svůj výzkum budu využívat soubor dat s názvem „Daně z pohledu veřejného mínění,“ který obsahuje baterii otázek vztahující se k problematice výzkumu. Na všechny z kladených otázek bylo kromě dané škály odpovědí možné vybrat i jednu z následujících možností 9 – neví, 0 – bez odpovědi, 7 – odmítl odpovědět, které ale pro účely výzkumu nebudou použity.

- *EU.15a „Mají lidé s vysokými příjmy odvádět větší procento daně“*

Doslovné znění: „Lidé platí daně ve výši určitého procenta ze svých příjmů. Myslíte si, že v porovnání s lidmi s nízkými příjmy, by měli lidé s vysokými příjmy odvádět na daních?“

Respondenti odpovídali na škále 1 – 5 (1 - Mnohem větší procento ze svých příjmů; 2 - Poněkud větší procento ze svých příjmů; 3 - Stejně procento, jako lidé s nízkými příjmy; 4 - Poněkud menší procento ze svých příjmů; 5 - Mnohem menší procento ze svých příjmů)

- *EV.1a „Přiměřenost výše daní – u lidí s vysokými příjmy“*

Doslovné znění: „Co si myslíte o výši daní v našem státě? Nejprve se zamyslete nad daněmi lidí s vysokými příjmy, pak lidí s průměrnými příjmy a nakonec nad daněmi lidí s nízkými příjmy. Jsou v současné době daně příliš vysoké, vysoké, přiměřené, nízké, nebo příliš nízké a) u lidí s vysokými příjmy?“

Respondenti odpovídali na škále 1 – 5 (1 - Příliš vysoké; 2 – Vysoké; 3 – Přiměřené; 4 – Nízké; 5 - Příliš nízké)

- *EV.1b „Přiměřenost výše daní – u lidí s průměrnými příjmy“*

Doslovné znění: „Co si myslíte o výši daní v našem státě? Nejprve se zamyslete nad daněmi lidí s vysokými příjmy, pak lidí s průměrnými příjmy a nakonec nad daněmi lidí s nízkými příjmy. Jsou v současné době daně příliš vysoké, vysoké, přiměřené, nízké, nebo příliš nízké b) u lidí s průměrnými příjmy?“

Respondenti odpovídali na škále 1 – 5 (1 - Příliš vysoké; 2 – Vysoké; 3 – Přiměřené; 4 – Nízké; 5 - Příliš nízké)

- *EV.1c „Přiměřenost výše daní – u lidí s nízkými příjmy“*

Doslovné znění: „ Co si myslíte o výši daní v našem státě? Nejprve se zamyslete nad daněmi lidí s vysokými příjmy, pak lidí s průměrnými příjmy a nakonec nad daněmi lidí s nízkými příjmy. Jsou v současné době daně příliš vysoké, vysoké, přiměřené, nízké, nebo příliš nízké c) u lidí s nízkými příjmy?“

Respondenti odpovídali na škále 1 – 5 (1 - Příliš vysoké; 2 – Vysoké; 3 – Přiměřené; 4 – Nízké; 5 - Příliš nízké)

Zkoumat budu vztah výše uvedených dat s daty ze souboru „Sebezařazení na levo-pravé škále.“ Na otázku bylo kromě dané škály odpovědi možné vybrat i jednu z následujících možností 11 – neví, 0 – bez odpovědi, 97 – odmítl odpovědět, které ale pro účely výzkumu nebudou použity.

- *PO.2 „Zařazení na škále levice-pravice“*

Doslovné znění: „V politice lidé někdy hovoří o pravici a levici. Kam byste se sám zařadil na této stupnici?“

Respondenti odpovídali na škále 1-11 (1 = levice, 11 = pravice).

4.1.4 Analytické postupy

Data budu analyzovat v programu SPSS metodou ordinální logistické regresní analýzy, jelikož budu pracovat s ordinálními závisle proměnnými, které nabývají dvou, nebo více hodnot. Jako kontrolní proměnné, které by mohly mít na výše zmiňované vztahy vliv, využiji sociodemografická data, a to pohlaví, věk, vzdělání a čistý měsíční příjem domácnosti. Pracovat budu s hladinou významnosti 5%. (Hindls et al., 2007)

4.1.5 Hodnocení kvality výzkumu

Za velkou výhodou považuji velikost vzorku, jelikož s rostoucím počtem respondentů roste i statistická významnost výsledků daného výzkumu. Nespornou výhodou je i možnost považovat vzorek za reprezentativní, jelikož jeho složení s tolerancí menších odchylek odpovídá složení základní populace. (CVVM, 2018)

Nevýhodou výzkumu je subjektivita odpovědí, například sebeurčení na pravolevé škále, které vyplývá z orientace v politických konceptech a jisté míry informovanosti, která se u respondentů liší.

4.2 Analýza dat

4.2.1 Sebeurčení na škále levice - pravice

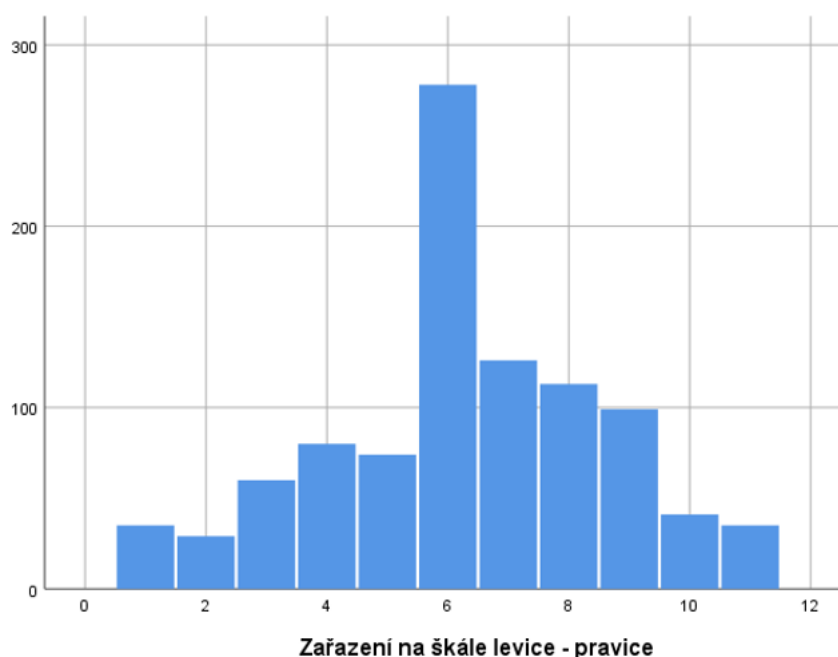
První zkoumanou oblastí je sebeurčení občanů České republiky na pravolevé škále, která bude později analyzována ve vztahu k daňové problematice. Respondenti odpovídali na škále od jedné do jedenácti, kdy jedna představovala krajní levici a jedenáct odpovídala krajní pravici. Další odpovědi nejsou pro účely výzkumu použity.

Tabulka č. 1 Zařazení na škále levice-
pravice

	Počet	Procenta
1 = levice	35	3,2%
2	29	2,6%
3	60	5,4%
4	80	7,2%
5	74	6,7%
6	278	25,2%
7	126	11,4%
8	113	10,2%
9	99	9,0%
10	41	3,7%
11 = pravice	35	3,2%
Neví	129	11,7%

Zdroj: data CVVM, zpracování vlastní.

Obrázek č. 1: Graf - Zařazení na škále levice-pravice.

Zdroj: data CVVM, zpracování vlastní.

Z výše uvedené tabulky a grafu na Obrázku č.1 je patrné, že většina občanů České republiky se řadí na střed mezi levicí a pravici. V konkrétním počtu se jedná o 278 občanů, což tvoří 25,2 % ze všech dotázaných. Ostatní dotazovaní jsou téměř rovnoměrně rozloženi na levici a pravici, s mírnou převahou pravice. K levici se hlásí 25,1 % občanů a k pravici zbylých 37,5 %. 11,7 % občanů České republiky se na škále zařadit nedokáže a jejich odpověď nebude pro účely výzkumu použita. Výsledné hodnoty zařazení respondentů, tedy občanů České republiky na pravolevé škále vzhledem k problematice a výzkumu považují za reprezentativní a vypovídající.

4.2.2 Mají lidé s vysokými příjmy odvádět větší procento daně?

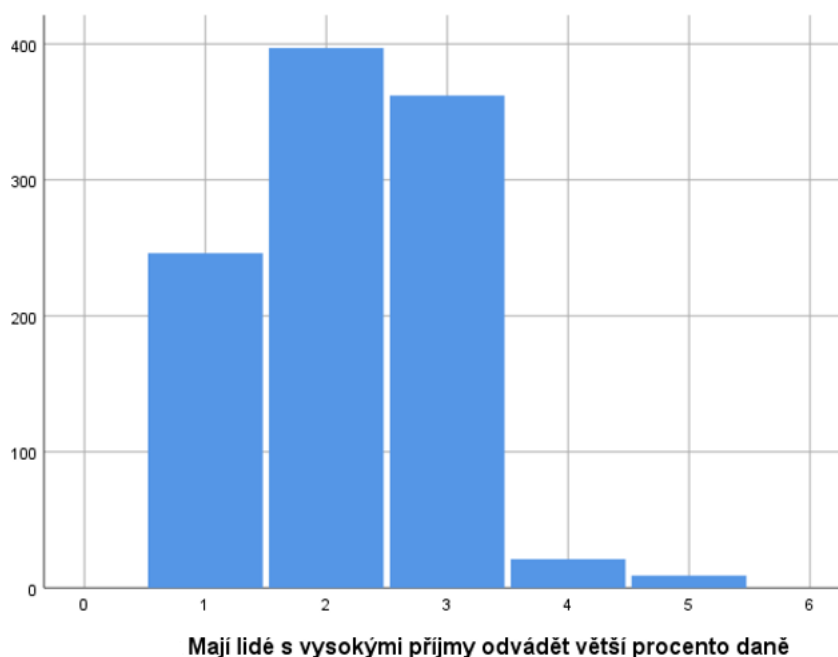
Následující tabulka shrnuje výsledky na otázku, zda by lidé s vysokými příjmy měli odvádět větší procento daně. Respondenti odpovídali na škále od jedné do pěti. Jedna odpovídala odpovědi, že lidé s vysokými příjmy by měli odvádět mnohem větší procento ze svých příjmů a číslo pět představuje opačnou odpověď, kdy lidé s vysokými příjmy by měli odvádět mnohem menší procento ze svých příjmů.

Tabulka č. 2 Mají lidé s vysokými příjmy odvádět větší procento daně

	Počet	Procenta
Mnohem větší procento ze svých příjmů	246	22,3 %
Poněkud větší procento ze svých příjmů	397	36,0 %
Stejné procento, jako lidé s nízkými příjmy	362	32,8 %
Poněkud menší procento ze svých příjmů	21	1,9 %
Mnohem menší procento ze svých příjmů	9	0,8 %
Neví	68	6,2 %

Zdroj: data CVVM, zpracování vlastní.

Obrázek č. 2: Graf – Mají lidé s vysokými příjmy odvádět větší procento daně.

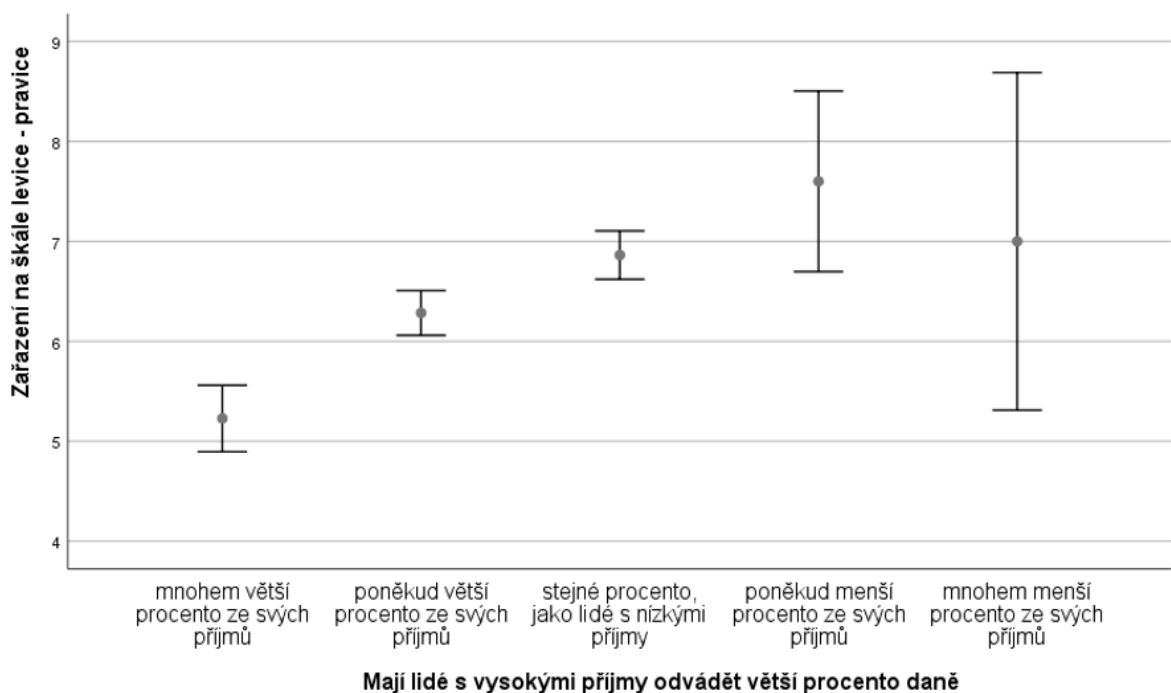

Zdroj: data CVVM, zpracování vlastní.

Z výše uvedené tabulky je patrné, že lidé s vysokými příjmy by měli odvádět větší, či stejné procento daně jako lidé s nízkými příjmy. 22,3 % procent respondentů odpovědělo, že by lidé s vysokými příjmy měli odvádět mnohem větší procento ze svých příjmů. K poněkud většímu procentu ze svých příjmů se přiklání rovných 36 % dotazovaných.

32,8 % dotazovaných si myslí, že by lidé s vysokými příjmy měli odvádět stejné procento, jako lidé s nízkými příjmy. Pouhých 1,9 % si myslí, že by lidé s vysokými příjmy měli odvádět poněkud menší procento ze svých příjmů a 0,8 % říká, že by měli odvádět mnohem menší procento ze svých příjmů. 6,2 % z celkového počtu respondentů nedokázalo odpovědět. V následujícím grafu jsou tyto odpovědi porovnány se sebeurčením na pravolevé škále.

Obrázek č. 3: Graf – Mají lidé s vysokými příjmy odvádět větší procento daně v souvislosti se zařazením na škále levice-pravice. Průměry a konfidenční intervaly (95%).

Zdroj: data CVVM, zpracování vlastní.

Na uvedeném grafu je patrné, že občané, kteří odpověděli, že by lidé s vysokými příjmy měli odvádět mnohem větší procento daně ze svých příjmů, se řadí k levici, a naopak občané, kteří odpověděli, že lidé s vysokými příjmy by měli odvádět stejné procento daně, se řadí na střed mezi pravici a levici. Občané, kteří se přiklánějí k pravici, odpověděli, že lidé s vysokými příjmy by měli odvádět menší procento ze svých příjmů. Tento graf tedy potvrzuje naši hypotézu.

Tabulka č. 3 Výsledek ordinální logistické regrese (závislou proměnnou je „Mají lidé s vysokými příjmy odvádět větší procento daně“)

	Mají lidé s vysokými příjmy odvádět větší procento daně? 1 = mnohem větší procento ze svých příjmů 5 = mnohem menší procento ze svých příjmů	
	Odhad	P-hodnota
Hranice = 1	-2,116*	0,000
Hranice = 2	-0,47	0,036
Hranice = 3	1,574*	0,000
Hranice = 4	1,845*	0,000
Zařazení na škále levice-pravice	0,004*	0,031
Čistý měsíční příjem domácnosti	-2,46E-07	0,930
Věk	-0,012*	0,000
Vzdělání - (neúplné) základní	-0,622*	0,002
Vzdělání - střední bez maturity a vyučení	-0,703*	0,000
Vzdělání - střední s maturitou	-0,343*	0,034
Pohlaví - Muži	0,199	0,074

Pozn.: Závislá proměnná je hodnocena na škále 1 - 5, kdy nejnižší hodnota odpovídá mnohem většímu procentu ze svých příjmů. Hodnoty označené (*) odpovídají výsledkům, které jsou statisticky významné při práci s hladinou významnosti 5 %. Referenčními proměnnými jsou „Vzdělání – VOŠ, bakalářské a VŠ“ a „Pohlaví - Ženy“.

Zdroj: data CVVM, zpracování vlastní.

Z výše uvedené regresní analýzy se závislou proměnnou „Mají lidé s vyššími příjmy odvádět vyšší procento daně“ je patrné, že odpovědi občanů České republiky souvisí se zařazením na škále levice-pravice, jelikož P-hodnota je menší než $\alpha = 0,05$, tudíž došlo k potvrzení naší hypotézy „Názory občanů České republiky na daňovou progresivitu souvisí s jejich sebeurčením na škále levice-pravice“. Čím je respondent pravicovější, tím méně se přiklání k názoru, že občané s vyššími příjmy by měli odvádět vyšší procento daní ze svých příjmů. Mezi statisticky významné faktory patří věk respondentů a jejich dosažené vzdělání. Konkrétně respondenti s (neúplným) základním, středním bez maturity a vyučení, středním s maturitou se přiklánějí k názoru, že lidé s vyššími příjmy mají odvádět vyšší procento daně, na rozdíl od vysokoškolsky vzdělaných respondentů, kteří se přiklánějí k opačnému názoru, a to, že lidé s vyššími příjmy by neměli odvádět vyšší procento daně ze svých příjmů. Čistý měsíční příjem domácnosti a pohlaví respondentů se neprokázalo jako statisticky významné.

4.2.3 Přiměřenost výše daní u lidí s vysokými příjmy

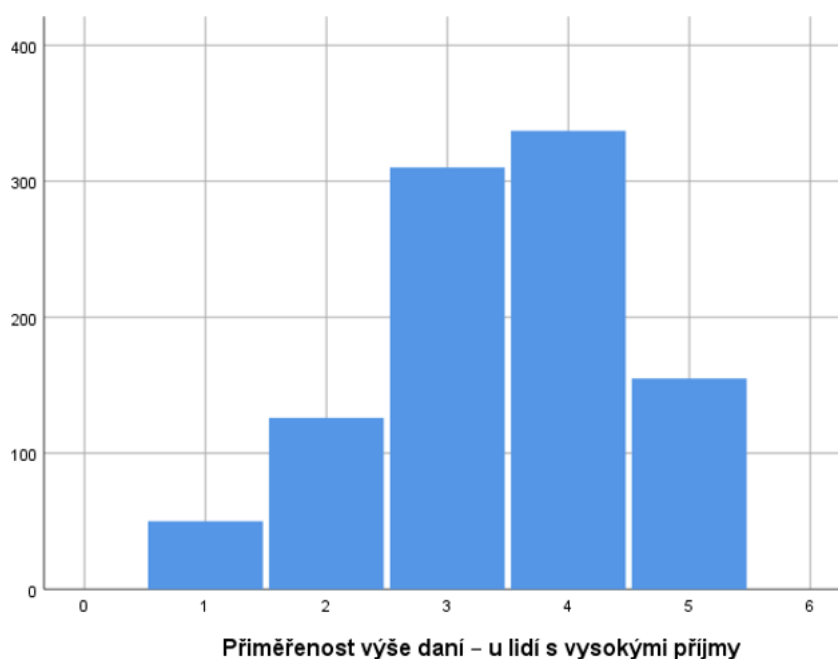
Další zkoumanou oblastí je odpověď na otázku, která se týká přiměřenosti výše daní u lidí s vysokými příjmy. Respondenti odpovídali na škále od jedné do pěti, kdy jedna byla příliš vysoké a číslo pět příliš nízké. Ostatní odpovědi nebyly pro účely výzkumu zahrnuty.

Tabulka č. 4 Přiměřenost výše daní - u lidí s vysokými příjmy

	Počet	Procenta
Příliš vysoké	50	4,5 %
Vysoké	126	11,4 %
Přiměřené	310	28,2 %
Nízké	337	30,6 %
Příliš nízké	155	14,1 %
Neví	124	11,2 %

Zdroj: data CVVM, zpracování vlastní.

Obrázek č. 4: Graf – Přiměřenost výše daní – u lidí s vysokými příjmy.

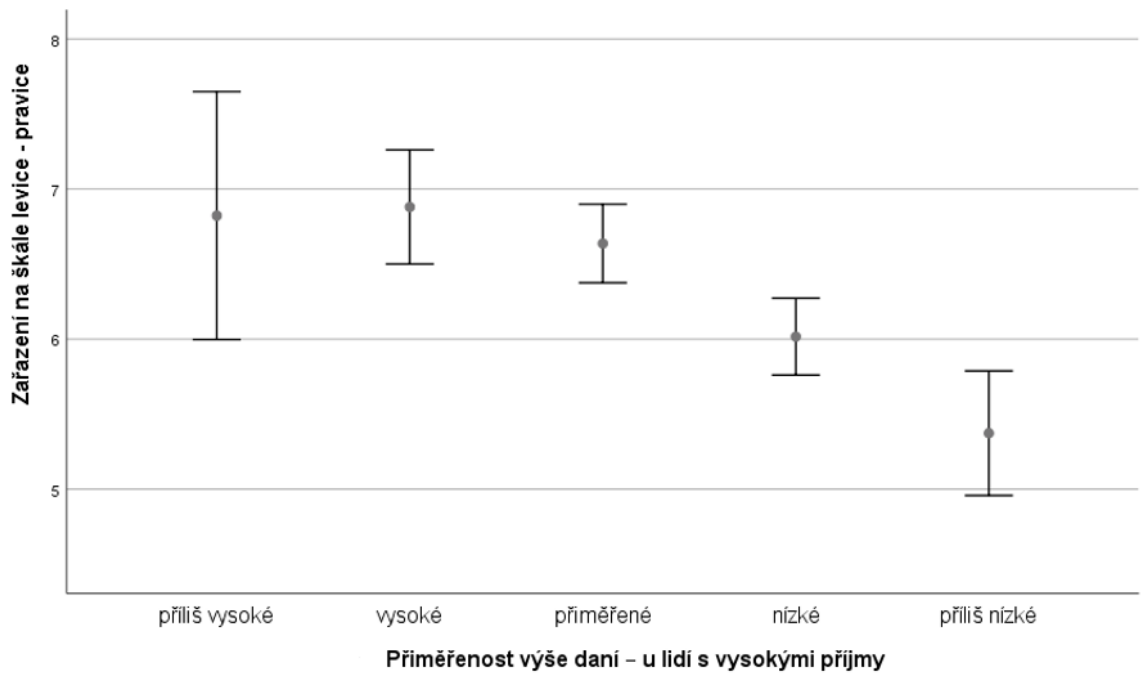

Zdroj: data CVVM, zpracování vlastní.

Z celkového počtu respondentů si 4,5 % dotazovaných myslí, že výše daní u lidí s vysokými příjmy je příliš vysoká. 11,4 % respondentů odpovědělo, že výše daní u lidí s vysokými příjmy je vysoká. Dle 28,1 % procent dotazovaných je daňové zatížení u lidí s vysokými příjmy přiměřené. Největší podíl respondentů, tedy celých 30,5 % odpověděl, že

zdanění u lidí s vysokými příjmy je nízké. 14 % dotazovaných tvrdí, že výše daní u lidí s vysokými příjmy je nízká. 11,1 % nedokázalo odpovědět.

Obrázek č. 5: Graf – Přiměřenost výše daní – u lidí s vysokými příjmy v souvislosti se zařazení na škále levice-pravice. Průměry a konfidenční intervaly (95%).

Zdroj: data CVVM, zpracování vlastní.

Z výše uvedeného grafu je patrné, že občané České republiky, kteří se na pravolevém kontinuu zařazují spíše směrem k pravici tvrdí, že výše daní u lidí s vysokými příjmy je příliš vysoká, či vysoká. Naopak zastánci levice se přiklánějí k názoru, že zdanění lidí s vysokými příjmy je nízké, či příliš nízké. Tento graf opět potvrzuje naši hypotézu, a to že občané přiklánějící se k pravici nejsou ochotni při vyšších příjmech odvádět vyšší procento daně ze svých příjmů.

Tabulka č. 5 Výsledek ordinální logistické regrese (závislou proměnnou je „Přiměřenost výše daní - u lidí s vysokými příjmy“)

	Přiměřenost výše daní - u lidí s vysokými příjmy	
	Odhad	P-hodnota
Hranice = 1	-2,652*	0,000
Hranice = 2	-1,253*	0,000
Hranice = 3	0,202	0,358
Hranice = 4	1,594*	0,000
Zařazení na škále levice-pravice	0,007*	0,000
Čistý měsíční příjem domácnosti	-8,31E-06*	0,002
Věk	0,002	0,537
Vzdělání - (neúplné) základní	0,920*	0,000
Vzdělání - střední bez maturity a vyučení	0,669*	0,000
Vzdělání - střední s maturitou	0,165	0,297
Pohlaví - Muži	-0,052	0,635

Pozn.: Závislá proměnná je hodnocena na škále 1 - 5, kdy nejnižší hodnota odpovídá hodnocení příliš vysoké. Hodnoty označené (*) odpovídají výsledkům, které jsou statisticky významné při práci s hladinou významnosti 5 %. Referenčními proměnnými jsou „Vzdělání – VOŠ, bakalářské a VŠ“ a „Pohlaví - Ženy“.

Zdroj: data CVVM, zpracování vlastní.

V Tabulce č. 5 můžeme pozorovat ordinální regresní analýzu se závislou proměnnou „Přiměřenost výše daní – u lidí s vysokými příjmy“. V této analýze se zařazení občanů na škále levice-pravice opět ukázalo jako statisticky významné a potvrdilo hypotézu. Čím pravivější občan, tím více se přiklání k názoru, že daně u lidí s vysokými příjmy jsou příliš vysoké. Jako statisticky významný se prokázal i čistý měsíční příjem domácnosti, a to občané s nižším čistým měsíčním příjmem se přiklánějí k názoru, že výše daní u lidí s vysokými příjmy je nízká. Kromě příjmu se jako statisticky významné projevilo vzdělání respondentů, a to lidé s (neúplným) základním a středním bez maturity a vyučení odpověděli, že výše daní u lidí s vysokými příjmy je nízká. Vyšší dosažené vzdělání, věk a pohlaví respondentů se neprojevilo jako statisticky významné.

4.2.4 Přiměřenost výše daní u lidí s průměrnými příjmy

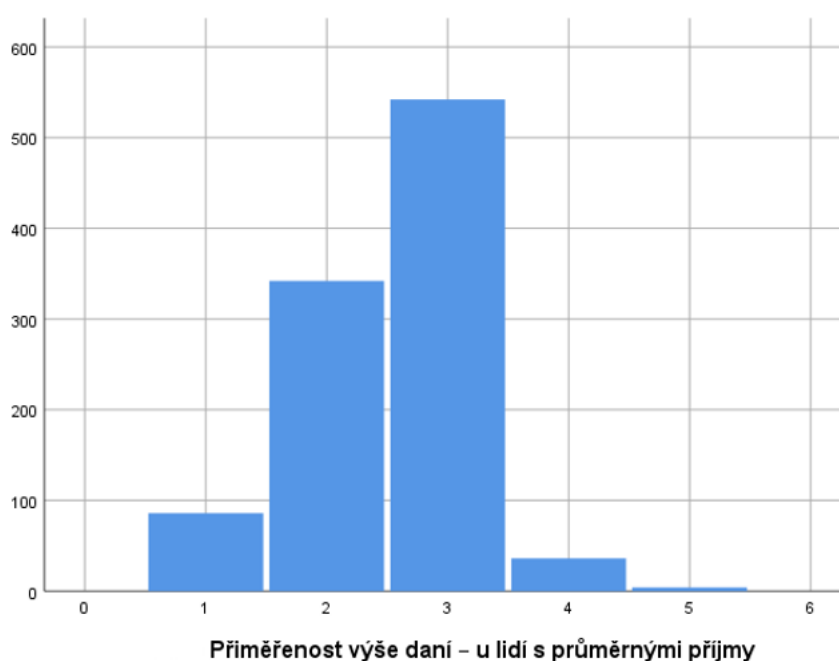
V následující části se budeme zabývat přiměřeností výše daní u lidí s průměrnými příjmy. Stejně jako u přechozí otázky odpovídali respondenti na škále od jedné do pěti, kdy odpověď s číslem jedna představuje příliš vysoké a s číslem pět příliš nízké.

Tabulka č. 6 Přiměřenost výše daní - u lidí s průměrnými příjmy

	Počet	Procenta
Příliš vysoké	86	7,8 %
Vysoké	342	31,0 %
Přiměřené	542	49,1 %
Nízké	36	3,3 %
Příliš nízké	4	0,4 %
Neví	91	8,3 %

Zdroj: data CVVM, zpracování vlastní.

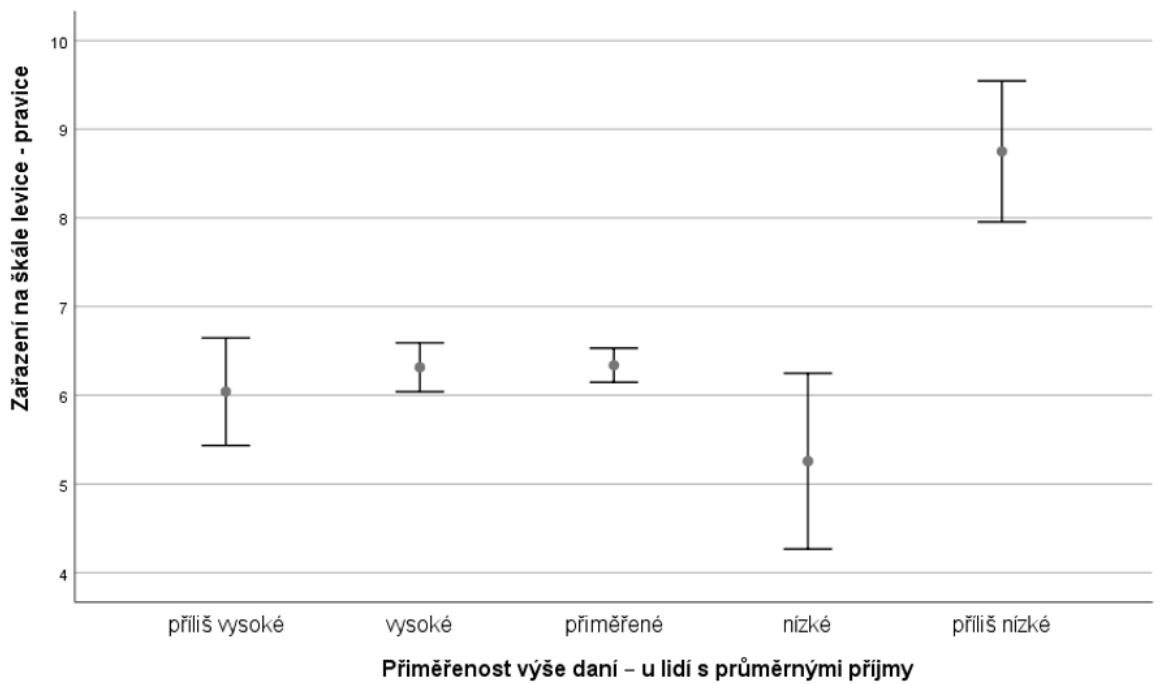
Obrázek č. 6: Graf – Přiměřenost výše daní – u lidí s průměrnými příjmy.

Zdroj: data CVVM, zpracování vlastní.

Největší procentuální zastoupení měla odpověď, kdy výše daní u lidí s průměrnými příjmy je přiměřená. K této odpovědi se přiklonilo 49,1 % respondentů. Dalších 7,8 % odpovídajících si myslí, že daňové zatížení u lidí s průměrnými příjmy je příliš vysoké. 31 % respondentů se přiklonilo k odpovědi, že výše daní u lidí s průměrnými příjmy je vysoká. Na opačném pólu se nachází 3,3 % a 0,4 % dotazovaných, kteří si myslí, že daňové zatížení u lidí s průměrnými příjmy je nízké, či příliš nízké. Celých 8,2 % respondentů nedokázalo na tuto otázku odpovědět.

Obrázek č. 7: Graf – Přiměřenost výše daní – u lidí s průměrnými příjmy v souvislosti se zařazením na škále levice-pravice. Průměry a konfidenční intervaly (95%).

Zdroj: data CVVM, zpracování vlastní.

Výše uvedený graf není v rámci našeho výzkumu příliš vypovídající, nicméně se můžeme zaměřit na část, kde lidé, kteří reprezentují levici, odpověděli, že přiměřenost výše daní u lidí s průměrnými příjmy je nízká, což opět potvrzuje námi výše uvedenou hypotézu.

Tabulka č. 7 Výsledek ordinální logistické regrese (závislou proměnnou je „Přiměřenost výše daní - u lidí s průměrnými příjmy“)

	Přiměřenost výše daní - u lidí s průměrnými příjmy	
	Odhad	P-hodnota
Hranice = 1	-2,383*	0,000
Hranice = 2	-0,343	0,137
Hranice = 3	2,152*	0,000
Hranice = 4	2,502*	0,000
Zařazení na škále levice-pravice	0,000	0,902
Čistý měsíční příjem domácnosti	-4,18E-06	0,146
Věk	0,002	0,619
Vzdělání - (neúplné) základní	0,654*	0,002
Vzdělání - střední bez maturity a vyučení	0,027	0,870
Vzdělání - střední s maturitou	-0,163	0,328
Pohlaví - Muži	0,134	0,244

Pozn.: Závislá proměnná je hodnocena na škále 1 - 5, kdy nejnižší hodnota odpovídá hodnocení příliš vysoké. Hodnoty označené (*) odpovídají výsledkům, které jsou statisticky významné při práci s hladinou významnosti 5 %. Referenčními proměnnými jsou „Vzdělání – VOŠ, bakalářské a VŠ“ a „Pohlaví - Ženy“.

Zdroj: data CVVM, zpracování vlastní.

Výše uvedená ordinální logistická regrese se závislou proměnnou „Přiměřenost výše daní – u lidí s průměrnými příjmy“ se v souvislosti se zařazením na škále levice-pravice neprokázala jako statisticky významná. Statisticky významným faktorem se ukázalo být vzdělání, a to respondenti s (neúplným) základním vzděláním se přiklánějí k názoru, že daňové zatížení u lidí s průměrnými příjmy je příliš nízké. Věk, pohlaví a čistý měsíční příjem domácnosti se v této analýze neprokázal jako statisticky významný.

4.2.5 Přiměřenost výše daní u lidí s nízkými příjmy

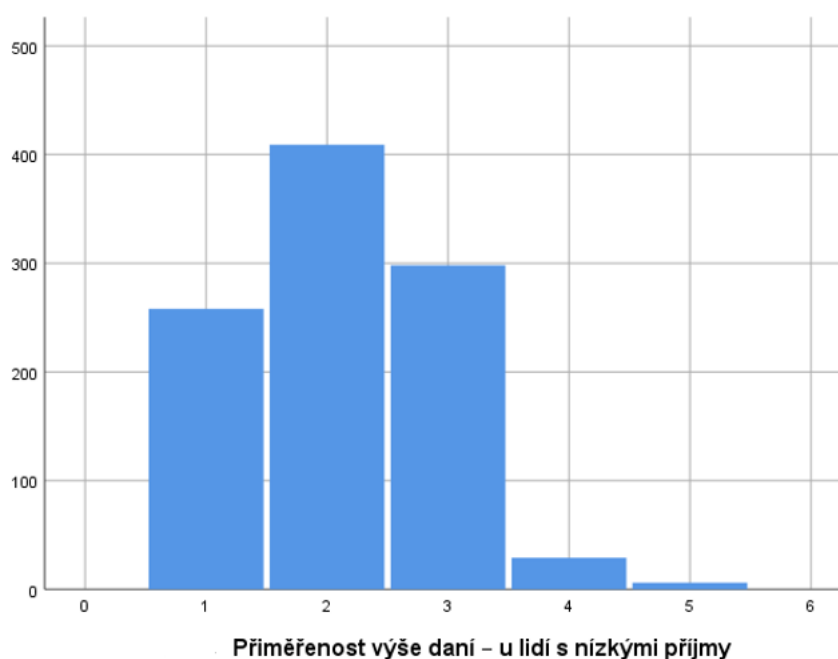
Poslední zkoumanou oblastí je přiměřenost výše daní u lidí s nízkými příjmy. Respondenti měli opět možnost odpovídat na škále od jedné do pěti, kdy číslo jedna představuje názor, že výše daní u lidí s nízkými příjmy je příliš vysoká. Na druhé straně škály nalezneme odpověď číslo pět, kdy daňové zatížení u lidí s nízkými příjmy je příliš nízké.

Tabulka č. 8 Přiměřenost výše daní
- u lidí s nízkými příjmy

	Počet	Procenta
Příliš vysoké	258	23,4 %
Vysoké	409	37,0 %
Přiměřené	298	27,0 %
Nízké	29	2,6 %
Příliš nízké	6	0,5 %
Neví	103	9,3 %

Zdroj: data CVVM, zpracování vlastní.

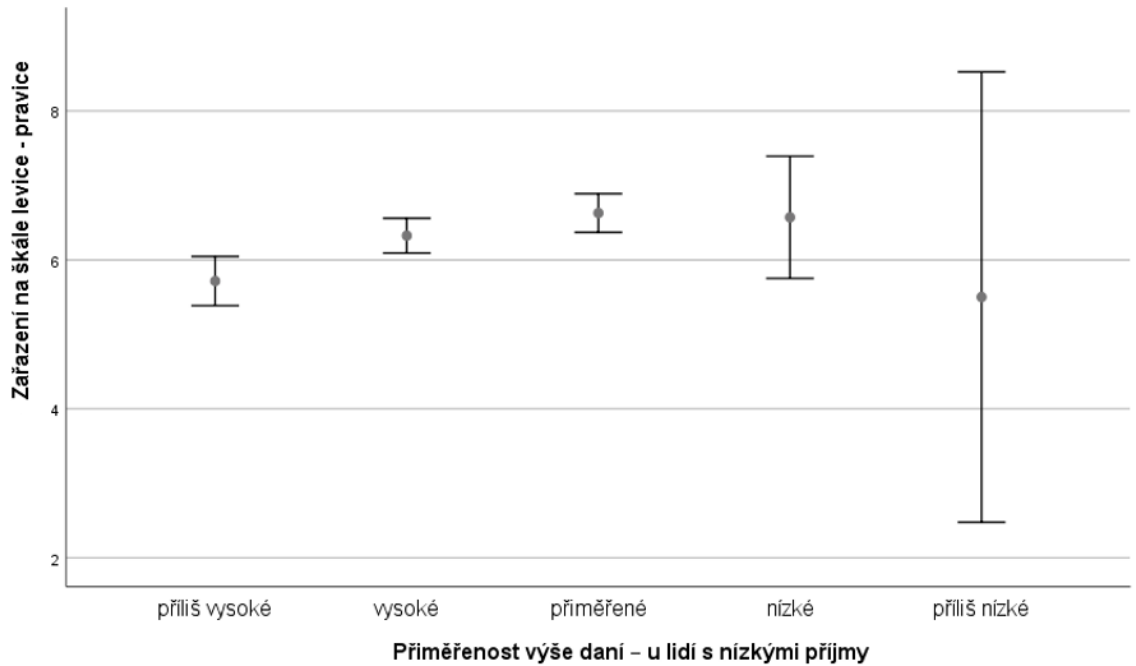
Obrázek č. 8: Graf – Přiměřenost výše daní – u lidí s nízkými příjmy.

Zdroj: CVVM, zpracování vlastní.

Co se týče přiměřenosti výše daní u lidí s nízkými příjmy, tak 23,4 % dotázaných odpovědělo, že daňové zatížení u lidí s nízkými příjmy je příliš vysoké. 37,1 % si myslí, že výše daní u lidí s nízkými příjmy je vysoká. Z celkového počtu respondentů 27 % odpovědělo, že výše daní u lidí s nízkými příjmy je přiměřená. Pouhých 2,6 % a 0,5 % odpovídajících si myslí, že výše uvedené daňové zatížení je nízké, či příliš nízké. 9,3 % respondentů nenalezlo na tuto otázku odpověď.

Obrázek č. 9: Graf – Přiměřenost výše daní – u lidí s nízkými příjmy v souvislosti se zařazením na škále levice – pravice. Průměry a konfidenční intervaly (95%).

Zdroj: data CVVM, zpracování vlastní.

Z uvedeného grafu je patrné, že lidé, přiklánějící se více k levici zastávají názor, že zdanění lidí s nízkými příjmy je příliš vysoké, což opět potvrzuje naši hypotézu a myšlenku levice, kdy lidé s vyššími příjmy by měli odvádět vyšší procento daně, a mělo by dojít k přerozdělení nabytých přebytků z daňových odvodů mezi lidi s nízkými příjmy.

Tabulka č. 9 Výsledek ordinální logistické regrese (závislou proměnnou je „Přiměřenost výše daní - u lidí s nízkými příjmy“)

	Přiměřenost výše daní - u lidí s nízkými příjmy 1 = příliš vysoké 5 = příliš nízké	
	Odhad	P-hodnota
Hranice = 1	-1,346*	0,000
Hranice = 2	0,273	0,221
Hranice = 3	1,802*	0,000
Hranice = 4	2,065*	0,000
Zařazení na škále levice-pravice	0,003	0,101
Čistý měsíční příjem domácnosti	-4,38E-06	0,115
Věk	-0,003	0,386
Vzdělání - (neúplné) základní	0,199	0,316
Vzdělání - střední bez maturity a vyučení	-0,203	0,204
Vzdělání - střední s maturitou	-0,124	0,440
Pohlaví - Muži	0,173	0,119

Pozn.: Závislá proměnná je hodnocena na škále 1 - 5, kdy nejnižší hodnota odpovídá hodnocení příliš vysoké. Hodnoty označené (*) odpovídají výsledkům, které jsou statisticky významné při práci s hladinou významnosti 5 %. Referenčními proměnnými jsou „Vzdělání – VOŠ, bakalářské a VŠ“ a „Pohlaví - Ženy“.

Zdroj: data CVVM, zpracování vlastní.

Ordinální logistická regrese uvedená v Tabulce č. 9 se závislou proměnnou „Přiměřenost výše daní – u lidí s nízkými příjmy“ se v souvislosti se zařazením na škále levice-pravice neprokázala jako statisticky významné. Kontrolní proměnné – pohlaví, věk, vzdělání a čistý měsíční příjem domácnosti se také neprokázaly jako statisticky významné.

4.3 Diskuze

V této části bych se ráda věnovala výsledkům statistické analýzy dat s propojením tezí vyřčených v části teoretické.

Z analýzy výsledků ordinální logistické regrese je patrné, že došlo k potvrzení první části hypotézy „Názory občanů České republiky na daňovou progresivitu souvisí s jejich sebeurčením na škále levice-pravice“ a to konkrétně v analýze se závislými proměnnými „Mají lidé s vysokými příjmy odvádět vyšší procento daně“ a „Přiměřenost výše daní – u lidí s vysokými příjmy“. Čím jsou občané pravicovější, tím více se přiklánějí k názoru, že zdanění u lidí s vysokými příjmy je příliš vysoké.

Jako statisticky významné se prokázalo vzdělání a věk občanů. Zejména občané s nižším dosaženým vzděláním se přiklánějí k názoru, že občané s vyšší příjmy by měli odvádět vyšší procento daně ze svých příjmů. Hlavní teze hypotézy se shoduje s literaturou, která byla použita k vypracování teoretické části (např. Wahlund, 1992).

Dle výše uvedené reprezentativnosti vzorku (CVVM, 2018) lze konstatovat, že výsledky výzkumu jsou platné pro veškerou populaci občanů České republiky.

ZÁVĚR

Rozdělení občanů na škále levice-pravice je obecně přijímaným konceptem. K potvrzení této hypotézy došlo v empirické části, kde byl potvrzen vztah mezi názory občanů České republiky na daňovou progresivitu na základě seburčení na škále levice-pravice.

Data k výzkumu byla sesbírána Centrem pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu Akademie věd ČR, v.v.i. v pravidelném výzkumu společnosti, konkrétně „Naše společnost 2018 - listopad“. Na základě analýzy metodou ordinální logistické regrese dat došlo k potvrzení hypotézy, že „Názory občanů České republiky na daňovou progresivitu souvisí s jejich seburčením na škále levice-pravice“. Občané příklánějící se k pravici nejsou při vyšších příjmech ochotni odvádět vyšší procento daně. Čím je občan pravicovější, tím méně se přiklání k názoru, že občané s vyššími příjmy by měli odvádět vyšší procento daní ze svých příjmů.

Seburčení na škále levice-pravice se prokázalo jako významné v souvislosti se závislými proměnnými „Mají lidé s vysokými příjmy odvádět vyšší procento daně“ a „Přiměřenost výše daní u lidí s vysokými příjmy“. Na otázku, zda lidé s vysokými příjmy mají odvádět větší procento daně 22,3 % občanů odpovědělo, že lidé s vysokými příjmy by měli odvádět mnohem větší procento ze svých příjmů, 36,0 % občanů se přiklání k názoru, že lidé s vysokými příjmy by měli odvádět poněkud větší procento ze svých příjmů a 31,8 % zastává názor, že by lidé s vysokými příjmy měli odvádět stejné procento daně jako lidé s nízkými příjmy. Pouze 1,9 % a 0,8 % odpovídajících občanů sdílí názor, že lidé s vysokými příjmy by měli odvádět poněkud menší, či mnohem menší procento ze svých příjmů. Na otázku týkající se přiměřenosti výše daní u lidí s vysokými příjmy odpovídali respondenti následovně: 4,5 % občanů si myslí, že daně u lidí s vysokými příjmy jsou příliš vysoké, 11,4 % odpovědělo, že daně u lidí s vysokými příjmy jsou vysoké. Za přiměřené je považuje 28,2 % respondentů. 30,6 % a se přiklání k názoru, že přiměřenost výše daní u lidí s vysokými příjmy je nízká a 14,1 % si myslí, že přiměřenost výše daní u lidí s vysokými příjmy je příliš nízká. 11,2% respondentů nedokázalo odpovědět a jejich odpovědi nebyly použity pro účely výzkumu.

Statisticky významným faktorem se prokázalo být i vzdělání respondentů, kdy občané dosahující nižšího vzdělání se přiklání k názoru, že lidé s vysokými příjmy by měli odvádět vyšší procento daně ze svých příjmů.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Zařazení na škále levice-pravice

Tabulka č. 2: Mají lidé s vysokými příjmy odvádět větší procento daně

Tabulka č. 3: Výsledek ordinální logistické regrese (závislou proměnnou je „Mají lidé s vysokými příjmy odvádět větší procento daně“)

Tabulka č. 4: Přiměřenost výše daní – u lidí s vysokými příjmy

Tabulka č. 5: Výsledek ordinální logistické regrese (závislou proměnnou je „Přiměřenost výše daní - u lidí s vysokými příjmy“)

Tabulka č. 6: Přiměřenost výše daní – u lidí s průměrnými příjmy

Tabulka č. 7: Výsledek ordinální logistické regrese (závislou proměnnou je „Přiměřenost výše daní - u lidí s průměrnými příjmy“)

Tabulka č. 8: Přiměřenost výše daní – u lidí s nízkými příjmy

Tabulka č. 9: Výsledek ordinální logistické regrese (závislou proměnnou je „Přiměřenost výše daní - u lidí s nízkými příjmy“)

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Graf - Zařazení na škále levice-pravice

Obrázek č. 2: Graf – Mají lidé s vysokými příjmy odvádět větší procento daně

Obrázek č. 3: Graf – Mají lidé s vysokými příjmy odvádět větší procento daně v souvislosti se zařazením na škále levice-pravice. Průměry a konfidenční intervaly (95%).

Obrázek č. 4: Graf – Přiměřenost výše daní – u lidí s vysokými příjmy

Obrázek č. 5: Graf – Přiměřenost výše daní – u lidí s vysokými příjmy v souvislosti se zařazením na škále levice-pravice. Průměry a konfidenční intervaly (95%).

Obrázek č. 6: Graf – Přiměřenost výše daní – u lidí s průměrnými příjmy

Obrázek č. 7: Graf – Přiměřenost výše daní – u lidí s průměrnými příjmy v souvislosti se zařazením na škále levice-pravice. Průměry a konfidenční intervaly (95%).

Obrázek č. 8: Graf – Přiměřenost výše daní – u lidí s nízkými příjmy

Obrázek č. 9: Graf – Přiměřenost výše daní – u lidí s nízkými příjmy v souvislosti se zařazením na škále levice – pravice. Průměry a konfidenční intervaly (95%).

Seznam použitých zdrojů

- HENDL, Jan, 2004. *Přehled statistických metod zpracování dat*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-820-1
- HINDLS, Richard, HRONOVÁ, Stanislava, SEGER, Jan, FISCHER, Jakub, 2007. *Statistika pro ekonomy*. Praha: Professional Publishing. ISBN 978-80-86946-43-6
- KUBÁTOVÁ, Květa, 2000. *Daňová teorie a politika*. Praha: Eurolex Bohemia. ISBN 80-902752-2-2
- MANKIW, N. Gregory, 2000. *Zásady ekonomie*. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-7169-891-1
- HOLMAN, Robert, 2002. *Ekonomie*. Praha: C. H. Beck. ISBN 80-7179-681-6
- ŠIROKÝ, Jan, a kolektiv, 2008. *Daňové teorie – s praktickou aplikací*. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-005-8
- LYMER, Andrew, HASSELDINE, John, 2002. *The International Taxation System*. Kluwer Academic Publishers. ISBN 1-4020-7157-4
- GIDDENS, Anthony, 1994. *Beyond Left and Right: The Future of Radical Politics*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd. ISBN 0-7456-1438-8
- ŽÁK, Milan, 2006. *Hospodářská politika*. Praha: VSEM. ISBN 8086730042
- BASTL, Martin, MAREŠ, Miroslav, SMOLÍK, Josef, VEJVODOVÁ, Petra, 2011. *Krajní pravice a krajní levice v ČR*. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-3797-3
- VLACHOVÁ, Klára & MATĚJŮ, Petr, 1998. Krystalizace politických postojů a politického spektra v České republice. *Sociologický časopis*, 34(2), 145-170.
- ŠIMONÍK, Pavel, 1996. Politické spektrum v České republice: Český volič mezi pravíci a levíci/Political Spectrum in the Czech Republic: Czech Voter between Right and Left. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 457-469.
- CVVM, 2018. *Daně z pohledu veřejného mínění*, [online], [2.4.2019]. Dostupné z: <http://nesstar.soc.cas.cz/webview/>
- CVVM, 2018. *Sebezařazení na levo-pravé škále*, [online], [2.4.2019]. Dostupné z: <http://nesstar.soc.cas.cz/webview/>

- KOHOUT, Pavel, 2002. Rovná daň – argumenty a předsudky. *Rovná daň – diskuse a polemiky. Sborník textů*. 11-12
- HOOVER INSTITUTION, 2007. *The Flat Tax*, [online], [5.10.2019]. Dostupné z: <https://www.hoover.org/research/flat-tax>
- MACH, Petr, 2002. Přínosy a náklady rovné daně. *Rovná daň – diskuse a polemiky. Sborník textů*. 13-20
- MARKOVÁ, Hana, 2019. *Daňové zákony 2019*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-271-2274-5
- FINANČNÍ SPRÁVA, 2013. *Popis systému*, [online], [2.12.2019]. Dostupné z: <https://www.financnisprava.cz/cs/dane/danovy-system-cr/popis-systemu>
- THORISDOTTIR, Hulda, JOST, John T., LIVIATAN, Ido, SHROUT, Patrick E., 2007. Psychological Needs and Values Underlying Left-Right Political Orientation: Cross-National Evidence from Eastern and Western Europe. *Public Opinion Quarterly*, 175-203.
- PIURKO, Yuval, SCHWARTZ, Shalom H., DAVIDOV, Eldad, 2011. Basic Personal Values and the Meaning of Left-Right Political Orientations in 20 Countries. *Political Psychology*, 537-561.
- BOVENBERG, A. Lans, VAN EWIJK, Casper, 1997. Progressive taxes, ekvity, and human capital accumulation in an endogenous growth model with overlapping generations. *Journal of Public Economics*, 153-79.
- ROED, Knut, STROM, Steinar, 2002. Progressive taxes and the labour market: Is it trade-off between equality and efficiency inevitable? *Journal of Economics*, 77-110.
- WELLER, Christian E., 2007. The Benefits of Progressive Taxation in Economic Development. *Review of Radical Political Economics*, 368-376.
- KNUTSEN, Oddbjorn, 1998. Expert judgements of the left-right location of political parties: A comparative longitudinal study. *West European Politics*, 63-94.
- SUSSMAN, Abigail B., OLIVOLA, Christopher, 2019. Axe the Tax: Taxes are Disliked More than Equivalent Costs. *Journal of Marketing Research*, 91-101.
- WAHLUNG, Richard, 1992. Tax changes and economic behaviour: The case of tax evasion. *Journal of Economic Psychology*, 657-677.

LOZZA, Edoardo, KASTLUNGER, Barbara, TAGLIABUE, Semira, KIRCHLER, Erich, 2013. The Relationship Between Political Ideology and Attitudes Toward Tax Compliance: The Case of Italian Taxpayers. *Journal of Social and Political Psychology*, 51-73